

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ
УНИВЕРСИТЕТИ**

ИЖТИМОИЙ ФАНЛАР ФАКУЛЬТЕТИ СОЦИОЛОГИЯ КАФЕДРАСИ

МАДАНИЯТ СОЦИОЛОГИЯСИ

(олий ўқув юртлари талабалари учун услубий қўлланма)

Ташкент – 2017

Мазкур услубий қўлланма “Маданият социологияси” фанидан “5210100 – Социология” таълим йўналиши бакалавр талабалари учун мўлжалланган.

Ушбу услубий қўлланма намунавий ва ишчи ўқув дастур, модулни ўқитишда фойдаланиладиган интерфаол таълим методлари, маданият социологияси фанидан семинар машғулотлар материаллари (амалий топшириқлар, намуна, тарқатма материаллар, кейслар банки, тест саволлари ва адабиётлар рўйхати) дан ташкил топган.

Тузувчи:

ЎзМУ Ижтимоий фанлар факультети,
“Социология” кафедраси в.б.доценти,
социология фанлар номзоди
У.Ф. Сабирова

Такризчилар:

ЎзМУ Ижтимоий фанлар факультети,
“Социология” кафедраси
проф., и.ф.д. Н.С.Алиқориев

Ислом Каримов номидаги
Тошкент давлат техника университети
“Фалсафа ва миллий ғоя”
кафедраси мудири,
психология фанлари номзоди,
доцент К.А. Фарфиева

Ўқув -услубий мажмуа ЎзМУ кенгашининг 2018 йил _____даги ____ -
сонли қарори билан тасдиққа тавсия қилинган.

МУНДАРИЖА

КИРИШ	
I. НАМУНАВИЙ ВА ИШЧИ ЎҚУВ ДАСТУР	
II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТРЕФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ	
III. СЕМИНАР МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ.	
IV. ТЕСТЛАР.....	
V. ГЛОССАРИЙ	
VI. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	
.....	

КИРИШ

Маданият социологияси - социологиянинг тармоқ йўналиши хисобланади. У фундаментал социологик назарияга ва эмперик социология даражасидаги билимларга таянади. Маданият социологияси маданиятни ўрганувчи фанлар – ижтимоий фанлар, этнография, маданий ва ижтимоий антропология ва маданиятшуносликлар билан ўзаро боғлиқдир. Ушбу фан маданий антропология, социология ва маданият ижтимоий фанларларининг методологияси, ҳамда анализ қилишда социомаданий ўзгартиришни мақсад этишдан иборат.

“Маданият социологияси” фани “5210100 – Социология” таълим йўналиши ўқув режасига асосан 128 соат бўлиб, шундан 54 соати маъруза, 54 соати семинар, 64 соати мустақил таълим учун ажратилган. “Маданият социологияси” фанини ўзлаштириш жараёнида талаба социологик анализ қилишни ўрганиб, маданиятларнинг хилма-хил кўринишлари, маданият каналлари ва давлат ислохотида социомаданий жараёнларни ўзаро таъсирининг ўзига хослигини тушуниши, ҳамда маданият социологияси муаммоларини таҳлил қила олишни ўрганади. Ушбу услубий қўлланма К.К.Калановни “Маданият социологияси” ўқув қўлланмасининг мазмунли давоми бўлиб, асосий эътиборни муаллиф семинар машғулотларни ўтказишда янги педагогик ва интерфаол таълим услубларига қаратган.

Муаллиф талабаларнинг эътиборини маданиятни таҳлил қилиш ёндашувларининг хилма-хиллигига қаратишга, маданият социологияси – маданий ҳодисаларни ўрганишнинг қадимий социологик анъанаси мавжуд эканлигига қарамасдан янги шаклланиб бораётган билим соҳаси эканлигига жалб қилишга интилади. Ўқув услубий қўлланмани яратиш айнан шу мақсадлар билан боғлиқ.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:

№ 5210100

201 7 июл "12" 08



Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги

201 7 июл "12" 08

МАДАНИЯТ СОЦИОЛОГИЯСИ
ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси: 200000 – Ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқуқ
Таълим соҳаси: 210000 – Социология ва психология
Таълим йўналиши: 5210100 – Социология

ТОШКЕНТ – 2017

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг
2017 йил "24" 08 даги "603" - сонли буйруғининг 1 - иловаси
билан фан дастури рўйхати тасдиқланган.

Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари
бўйича ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи
Кенгашнинг 2017 йил "18" 08 даги 4 - сонли баённомаси
билан маъқулланган.

Фан дастури Ўзбекистон Миллий университетида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

Каланов К.К.	Ўзбекистон Миллий университети Ижтимоий фанлар факультети Социология кафедраси мудир, социология фанлари номзоди, доцент
Сабирова У.Ф.	Ўзбекистон Миллий университети Ижтимоий фанлар факультети Социология кафедраси доц.в.б., социология фанлари номзоди

Тақризчилар:

Умаров А.А.	Тошкент давлат санъат ва маданият институтини профессори, социология фанлари доктори,
Парманов Ф.Я	Ўзбекистон Миллий университети Ижтимоий фанлар факультети Социология кафедраси катта ўқитувчиси, социология фанлари номзоди

Фан дастури Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий
университети Кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2017 йил
"14" 07 даги "6" - сонли баённома).

I. Ўқув фанининг долзарблиги ва олий касбий таълимдаги ўрни

Маданият социологияси социологиянинг тармоқ йўналиши ҳисобланади. У фундаментал социологик назарияга таянади ва эмперик социология даражасидаги билимлар ҳисобга олинади. Маданият социологияси маданиятни ўрганувчи фанлар – Ижтимоий фанлар, этнография, маданий ва ижтимоий антропология ва маданиятшуносликлар билан ўзаро боғлиқдир. Маданият социологияси маданий антропология, социология ва маданият Ижтимоий фанларларининг методологияси ҳамда анализ қилишда социомаданий ўзгартиришни мақсад этишдир.

Маданият социологиясининг ривожланиши, ижтимоий қонуниятларга асосланиб ва инсон фаолияти шаклланишининг намоён бўлишини жамиятда маданий меъёрлар ва кадриятлар, ҳулқ-атвор кўринишлари, ғояларнинг вужудга келиши, ўзлаштирилиши ҳамда тарқалишини назорат қилади.

Маданият социологиясининг назарий асоси; маданият ҳақидаги фанларнинг вужудга келиши ва ривожланиши; маданият социологияси тушунчаси ва асосий йўналиши; маданият турлари ва хилма-хиллиги; маданий кадриятлар, афсоналар, маросимлар; маданиятларни социологик анализ қилиш методи; эмперик социологик тадқиқот ўткази олиш; замонавий Ўзбекистон шароитининг маданий интерпретацияси; социал структураларининг классификацияси;

II. Ўқув фанининг мақсади ва вазифалари

Фанни ўқитишдан мақсад – Маданият социологиянинг жамият ҳаётидаги ўрни, функциялари, аҳамияти тўғрисида батафсил маълумот бериш, замонавий ижтимоий ҳаётнинг мураккаб ҳодиса ва жараёнларини илмий тушуниш, амалий фаолиятда социологик билим ва методлардан фойдаланиш малакаларини шакллантиришдан иборат.

Фаннинг вазифаси – Маданият социология фани объекти, предмети, асосий тушунча ва категорияларини моҳиятини тушунтириш, замонавий социологиядаги асосий мактаб ва йўналишлар билан таништириш, социология фанининг асосий қонун ва тамойилларини умумий ва хусусий жиҳатларини кўрсатиб бериш, амалий социологик тадқиқот методлари ва дастури тўғрисида муайян тасаввур уйғотиш, социал структура, социал стратификация, социал мобилликнинг моҳияти ва мазмунини очиб бериш орқали талабаларга жамиятда бўлаётган социал жараён, ҳодисаларни илмий таҳлил этиш заруриятини сингдиришдир. Фан бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига қуйидаги талаблар қўйилади.

Талаба:

– Маданият социологияни мустақил фан сифатида шаклланиши омиллари, унинг тадқиқот объекти ва предмети, структураси ва фанлар тизимидаги ўрни, жамиятни яхлит ижтимоий тизимлиги, шахс ва жамият муносабатлари, ижтимоий ҳаётнинг долзарб муаммолари, жамият аъзоларининг шахсий ва ижтимоий фаолиятини мувофиқлаштирадиган социал институтлар фаолияти ҳақида ***тасаввурга эга бўлиши;***

– Маданият социология фанининг турли йўналишлардаги назарий-методологик асослари, фаннинг асосий тушунча, категориялари ва қонунлари, шахс ва унинг ижтимоийлашув жараёни, социал гуруҳлар таснифи, жамият аъзоларининг ижтимоий мавқеси, ижтимоий-сиёсий жараёнлар маълум бир қонуниятлар асосида кечиши, жамиятда содир бўлаётган ижтимоий жараёнларнинг ўзаро боғлиқликда эканлигини яхлит идрок этиши ҳамда жамият ривожининг асосий омилларини таснифлай олишни ***билиши ва улардан фойдалана олиши;***

– турли ижтимоий-маданий хусусиятда кечаётган ҳодисаларни ҳолис қиёсий таққослаш, замонавий жамиятдаги мавжуд ижтимоий муаммолардан устуворларини аниқлаш ва уларни объектив таҳлил қилиш, муайян ҳодиса ва воқеаларга кишиларнинг шахсий муносабатларини ўрганишга қаратилган эмпирик тадқиқотларда иштирок этиш, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва маънавий соҳаларда ўтказилган амалий социологик тадқиқотлар натижаларидан фойдалана олиш ***кўникмаларига эга бўлиши керак.***

III. Асосий назарий қисм. (Маъруза машғулотлари)

I-модул. Маданият социологиянинг назарий масалалари

1-мавзу. Маданият социологиясининг фанлар тизимида тутган ўрни

XIX асрда маданият фанлари тизимининг шаклланиши: маданият фалсафаси, маданий антропология, социология, XX асрда фанлараро маданий таҳлилнинг вужудга келиши. Маданият социологияси предметининг шаклланиш тарихи. Маданият социологиясининг вазифаси. Маданият социологияси предметининг ҳозирги кунда ривожланиши.

Маданият социологияси: вужудга келиши ва эволюция. Инсон маданий мавжудот сифатида (И.Гердер, В.Гумбальд маданий тараққиёт назарияси, Ж.Кондорсе, О.Контларнинг ижобийлик ва З.Фрейднинг психоанализ назариялари).

Маданий антропология: Антропологиянинг вужудга келиши, жамият ва инсоният маданияти таълимоти сифатида. Маданий плюрализм. (К.Леви-Строс ва рамзий система назарияси. Маданий антропологиянинг асосий назоратчилари: А.Радклифф-Браун, Б.Малиновский, Р.Бенедикт).

2-мавзу. Маданият социологиясининг йўналишлари ва назариялари

Ижтимоий ҳаётда маданиятнинг ўрни. «Маданият» атамасининг тарихи. Маданий бойлик тушунчаси. Маданиятнинг муҳим белгилари. Маданиятнинг асосий элементлари. Маданият институт бирлашмаси сифатида. Маданият товар ва предмет тизими сифатида. Маданий тизим тушунчаси. Маданий анализнинг асосий тушунчаси.

Классик социологиянинг социомаданий концепцияси (Э.Дюркгейм, Г.Зиммель, М.Вебер). Классик назарияда маданий ўлчовнинг устунлиги. М.Вебер социомаданий динамикаси (Протестант этикаси ва капитализм руҳи) П.Сорокиннинг интеграл социомаданий системасм. Альфред Вебернинг маданият социологияси. Маданиятни тушунишга структур-функционал доирасида ёндошиш.

Маданият тушунчаси. А. Кребер ва К.Клакхона классификацияси.

3-мавзу. Маданий жараёнларни тадқиқ этишда назарий ва амалий тадқиқот методлари

Ижтимоий ҳаётда маданиятнинг ўрни. «Маданият» атамасининг тарихи. Маданий бойлик тушунчаси. Маданиятнинг муҳим белгилари. Маданиятнинг асосий элементлари. Маданият институт бирлашмаси

сифатида. Маданият товар ва предмет тизими сифатида. Маданий тизим тушунчаси. Маданий анализнинг асосий тушунчаси.

Мумтоз социологиянинг социомаданий концепцияси (Э.Дюркгейм, Г.Зиммель, М.Вебер). Мумтоз социологик назарияларда маданий ўлчовнинг устунлиги. М.Вебер социомаданий динамикаси (Протестант этикаси ва капитализм руҳи асари асосида). П.Сорокиннинг интеграл социомаданий тизим назарияси. А.Вебернинг маданият социологияси. Маданиятни тушунишга структурали функционал доирасида ёндашиш.

Маданият тушунчасига А.Кребер ва К.Клакхонларнинг илмий таснифи. Маданият социологиясида фундаментал, амалий ва эмпирик тадқиқотлар.

4-мавзу. Маданият морфологияси ва типологияси

Ички маданий иерархик тасаввурлар. Субмаданият тушунчаси. Субмаданиятнинг фанлар тизимидаги турли хил кўринишлари. Миллий ва халқ маданияти. Оммавий маданият. Элитар маданият. Оммабоп маданият. Маданий индустрия. Маданият ва иқтисод; маданият ва сиёсат; маданият ва фан; маданият ва ҳуқуқ. Ихтисослашган маданият: иқтисодий, сиёсий, ҳуқуқий жиҳатлари. Маданиятнинг бир бутунлиги. Маданиятда ўзгаришлар. Маданиятнинг ўз-ўзини ривожлантириши ва унинг ўзаро муносабатларга киришуви натижасида мавжуд маданий жараёнларнинг ўзгариши. Маданиятларнинг хилма-хиллиги (маданий плюрализм). Маданий талваса (шок). Халқлар маданиятининг хилма-хиллиги.

II-модул. Жамиятнинг маданий тизимида - маданий жараёнлар

5-мавзу. Маданиятнинг шаклланишида ижтимоий меъёр, ҳулқ-атвор ва турмуш тарзининг таъсири

Ижтимоий меъёр тушунчаси. Замонавий жамиятларда маданиятларнинг шаклланиб боришига ижтимоий меъёр, анъана, урф-одат ва модаларнинг таъсиридаги ўзига хосликлар.

Ҳулқ-атворнинг институтлашган ва ноинститутлашган хусусиятларининг мунтазам тартибга солинмаганлик даражаси.

Тамойиллар: дид, усул (стиль), анъана, қонун-қоида (канон)лар. Маданий жараёнлар стилизация (тозалаш) ва канонизациялаш омили сифатида. Турмуш тарзи ва ижтимоий маданиятдаги ўзгаришлар Буюкбритания давлати ҳаёти мисолида.

6-мавзу. Маросимлар, рамзлар, афсоналар

Маросимлар ва маросимчилик (ритуализм). Маросим (ритуал) ва социал инновация. Э.Дюркгеймнинг маросимларни турларга ажратиши.

Маросимларнинг функцияси. Ҳозирги замонда маросим ва маросимлаштириш.

Афсоналар ва рамзий белгилар: Афсона: энергия ва функция. Мансублик (идентиклик): турлари ва шакллари. Маросимлар ва ўхшашлик. Индивидуал ва гуруҳий ўхшашликлар (тенглик ва бир хиллилик). Миллий ва этник ўхшашлик.

7-мавзу: Маданий муҳитнинг шаклланишида қадриятлар асосий мезон сифатида

Маданий муҳитнинг шаклланишига маданий наъмуна (паттерн)лар (музиқа, санъат, рассомчилик, телевидение, овқатланиш, спорт, мутолаа, музей)ларнинг таъсири. Визуал маданият. Индивидуаллик.

Қадриятлар: Қадриятлар социомаданий объект сифатида, қадрият объектга нисбатан социал муносабат сифатида; қадрият хулқ-атвор ва қарор қабул қилиш мезони сифатида. Маданий колонизация ва экспанция.

8-мавзу: Миллат, этнос ва глобализация

Англия, АҚШ ва кўплаб Европа мамлакатларида йўқолиб бораётган маданий колониялар. Ушбу давлатларнинг миллий, минтақавий ва глобал маданий ҳамкорлигидаги ўзаро алоқадорлик. Этник келиб чиқиш ва глобализация жараёнлари. Мультикультурализм.

Маданият ва идентиклик. Социомаданий идентификация. Идентикликнинг социал структурадаги ўрни. Идентикликда “МЕН” концепцияси. Маданий архитектура ва фуқаролик идентиклиги. Идентиклик ва менталитет. Идентиклик ва “ўйинчи инсон” таълимоти (Й.Хейзинг назарияси).

III-модул. Маданий ҳаётнинг ўзаро алоқадорлиги

9-мавзу: Маданият ва социал тузилишлар

Вертикал тасниф (классификация) маданий универсаллик омили сифатида. Социал тузилмаларни ўрганишда модернизм. Ижтимоий тенгсизлик маданий феномен сифатида. Маданият социал тузилма сифатида. Маданият ишлаб чиқариш воситаси сифатида. Ўрта табақанинг шаклланишига маданиятнинг таъсири.

10-мавзу: Маданият ва социал ислохотлар

Социал ислохот ва маданиятларнинг ўзаро муносабати. Маданият мафкура сифатида. Миллий ўзликни англашнинг шаклланиши маданиятнинг омили сифатида.

Маданиятлардаги ўзаро муносабатлар ва маданиятнинг ривожланиб бориш динамикаси. Бозор муносабатлари ва коммерциялаш шароитига ўтишда жамиятнинг техникалаштирилуви ва электронлаштириливида маданиятдаги ўзаро социал муносабатлар. Компьютерлаштириш ва унинг социомаданий оқибатлари. Жамиятдаги социал жараёнларни бошқариш.

11-мавзу: Маданият ва оммавий ахборот воситалари

Маданият ва массмедия тушунчаларининг ўзаро муносабати ва уларнинг социал алоқадорлиги. Виртуал маданият АҚШ, Буюкбритания, Франция ва бошқа Европа давлатлари мисолида.

12-мавзу: Жамиятнинг ижтимоий-маданий муаммолари

Георг Зиммель маданиятнинг моҳияти, динамикаси ва инқирози хусусида. Макс Вебер асарларида – социология маданият ҳақидаги фан сифатида. Карл Мангеймнинг билимлар социологияси ва маданият социологияси таълимоти.

13-мавзу: Маданият ва кундалик ҳаёт

«Кундалик ҳаёт» тушунчаси. Кундалик ҳаёт мантиқи. Кундалик ҳаётнинг социал феномонологик талқини. (Альфред Шюц). Кундалик ҳаёт концепцияси (А.Хеллер). Кундалик ҳаётнинг танқиди (А.Хеллер).

Бўш вақт маданияти. Бўш вақт маданияти тушунчаси. Бўш вақт маданиятининг динамик кўрсаткичи. Бўш вақтни бошқариш (регулирование) муаммоси.

14-мавзу: Глобаллашувнинг маданий жиҳатлари

Глобаллашувнинг моҳияти. П.Бергер маданий глобаллашувнинг асосий ҳаракатлантирувчи кучи хусусида. “Янги кўчманчилар” ва “янги идентиклик”. Маданий глобаллашув ва маданий маҳаллийлашув. Муқобил глобаллашган маданият.

IV. Семинар машғулотларини ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Семинар машғулотлари маданият социологияси фани бўйича талабаларнинг билимларини кенгайтириш ва чуқурлаштириш учун илмий тадқиқот ишларига йўналтирилган ва маърузаларда баён қилинган назарий билимларни мустаҳкамлаш мақсадида ўтказилади. Назарий ўтилган маъруза материаллари асосида мушоҳада юритиш ва калоквиум ўтказиш орқали

билимларни мустаҳкамлаш, талабаларда янги педагогик технологияларга кўникмалар ҳосил қилиш ва бошқалардан иборат бўлади.

Семинар машғулотларида талабалар: маданиятларнинг хилма-хил кўриниши; маданият каналлари; инсонларнинг эстетик қадриятларга эҳтиёжини қондириш; дунё ва миллий қадриятларнинг ўзаро алоқадорлиги; давлат ислохотларида социомаданий жараёнларга ўзаро таъсирнинг ўзига хос жиҳатларини тушуниб борадилар. Маданият социологиясининг назарияси ва тарихи, унинг объекти ва предмети, асосий категория ҳамда маданият социологияси муаммолари ва социологик мактаблар тўғрисидаги таълимотларни ўзлаштирадилар.

V. Семинар машғулотларида тахминий тавсия этиладиган мавзулар:

1. Маданият социологиясининг объекти ва предмети;
2. Маданият социологияси предметининг ҳозирги кунда ривожланиши;
3. Маданият социологиясининг фанлар тизимидаги ўрни;
4. XIX асрда маданият фанлари тизимининг шаклланиши;
5. Инсон маданий мавжудот сифатида (И.Гердер, В.Гумбольдларнинг маданий таракқиёт назарияси, Ж.Кондорсе, О.Конт таълимотида ижобийлик фалсафаси, З.Фрейд ва психоанализ маданияти);
6. Маданият социологияси тушунчаси ва унинг асосий йўналишлари;
7. Маданий “бой”лик тушунчаси;
8. Маданиятнинг муҳим белгилари, асосий элементлари.
9. Маданият товар ва предмет тизими сифатида. Мумтоз социологияда социомаданий таълимотлар (Э.Дюркгейм, Г.Зиммель, М.Вебер ва б.);
10. Маданиятнинг морфология ва типологияси;
11. Субмаданият тушунчаси ва кўриниши. Миллий, халқ, оммавий, этник ва элитар маданиятлар;
12. Оммабоп маданиятнинг шаклланиши;
13. Ихтисослашган маданият: иқтисодий, сиёсий, ҳуқуқий;
14. Халқлар маданиятининг хилма-хиллиги;
15. «Маданият» ва «цивилизация» тушунчаси ва уларнинг алоқадорлиги; дунёвий, локал (маҳаллий) цивилизация;
16. Цивилизациянинг алмашиш механизми;
17. Маданият ва ҳулқ-атвор меъёрлари;
18. Замонавий жамиятда ижтимоий меъёрлар, анъаналар, урф-одатлар ва модалар таъсирининг ўзига хослиги;
19. Маданий жараёнлар стилизациялаш ва канонизациялаш омили сифатида; Маданий колонизация ва экспанция;
20. Маросим (ритуализм) ва социал инновация;
21. Диний маросимларнинг ижтимоий ҳаётдаги роли;
22. Замонавий афсоналарнинг яратилиши;
23. «Кундалик ҳаёт» тушунчаси ва структураси;
24. А.Щюцнинг кундалик ҳаёт социологияси;

25. Маданият миллий ўзликни англашнинг шакллантирувчи воситаси сифатида;
26. Бозор муносабатларга ўтиш шароитида маданият;
27. Маданиятнинг ўзаро муносабати ва унда ижтимоий ўсиш шароитлари;
28. Социал тенгсизлик маданий феномен сифатида;
29. Маданият социал тузилма сифатида;
30. Элитар маданият ва стратификацион иерархия;
31. Аҳоли ва элитар маданиятлар ўртасидаги зиддиятлар;
32. Стратификацион жараёнда оммавий маданиятнинг ўрни;
33. Ҳозирги кунда элитар маданиятнинг кўринишлари;
34. Шарқ ва Ғарб маданий тизимида шахсга бўлган турли ёндашувлар;
35. Инкультурация ва ижтимоийлашув;
36. Шахс ижтимоийлашувида маданиятнинг ўрни;
37. Ижтимоийлашув жараёнида шахснинг социомаданий муҳити ва маданий фаоллиги;
38. Маргинал шахс: маргиналликнинг социал оқибатлари.

Изоҳ: Семинар машғулотлари учун ўқув режада ажратилган соатдан келиб чиқиб, ишчи дастурда бериладиган семинар машғулотлари мавзулари танлаб олинади.

VI. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълимни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Талаба мустақил ишни тайёрлашда муайян фаннинг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда семинар машғулотига тайёргарлик қуйидаги шакллардан фойдаланиш тавсия этилади:

- семинар машғулотларига тайёргарлик кўриш;
- дарслик ва ўқув қўлланмаларнинг боблари ва мавзуларини ўрганиш;
- тарқатма материаллар бўйича маъруза қисмини ўзлаштириш;
- фаннинг алоҳида боб ва маърузалари устида ишлаш;
- фанлар бўйича адабиётларни ўрганиш ва таҳлил қилиш, қўшимча адабиётлар устида ишлаш ҳамда уларни ўрганиш;
- талабаларнинг илмий-тадқиқот ишларини бажариш билан боғлиқ ҳолда фаннинг муайян боб ва мавзуларини чуқур ўзлаштириш;
- фаол ўқитиш методидан фойдаланиладиган ўқув машғулотлари;
- автоматлаштирилган назорат тизимлари билан ишлаш;
- ўқув режасидаги айрим фанлар бўйича экстернат;
- масофавий таълим.

Мустақил таълим мавзулари

1. Маданий антропологияда эволюцион парадигма;

2. Замонавий ўзбек жамиятида трансформация назариясининг қўлланишини таҳлил қилиш;
3. Ўзбекистон мутафаккирларининг маданият муаммолари ҳақидаги фикрлари;
4. М.Вебернинг тушуниш социологияси;
5. Социологик назарияларда маданият муаммолари;
6. Шарқ ва Ғарб цивилизация диалоги;
7. Замонавий Ўзбекистонда қандай китоб ўқилади;
8. Фундаментализм ва модернизм маданий ориентация сифатида;
9. Қадриятлар шаклланишидаги жаҳон динларининг ўрни;
10. Оммавий маданият: ижобий ва салбий томонлари;
11. Мода ва унинг маданиятдаги ўрни;
12. Замонавий маданиятда маросимларнинг характери;
13. Маданият социологиясида афсона тушунчаси;
14. Афсонанинг функцияси ва замонавий жамиятдаги шакллари;
15. О.Шпенглернинг «Европа куёшининг ботиши» асари;
16. Бўш вақт социологик муаммо сифатида;
17. Ахборотлашган жамият: ғоя ва амалиёт;
18. Анъаналарнинг вужудга келиши ва ўзгариши;
19. Бозор муносабатларига ўтишда ёшларда ишбилармонлик маданияти;
20. Миллий характер: урф-одатлар, муносабатлар, стереотиплар;
21. Этник маданият: урф-одат ва анъаналар;
22. Миллий характернинг методологик тадқиқоти;
23. Ўзбекистон: бозор иқтисодиёти ва Шарқ менталитети анъаналари;
24. Модерн даврининг ўз ўрнини постмодернга бўшатиб бериши;
25. Модернизация назарияси – социологик эволюциянинг энг юқори босқичи сифатида;
26. Модернизация назариясини бугунги кун ўзбек социомаданий ривожига таҳлилида қўллаш масалалари.

Мустақил ўзлаштириладиган мавзулар бўйича талабалар томонидан рефератлар тайёрлаш ва уни тақдимот қилиш тавсия этилади.

VII. Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахборот манбалари:

Асосий адабиётлар:

1. Tony Bennett, Mike Savage, Elizabeth Silva, Alan Warde, Modesto Gayo-Cal and David Wright. Culture, Class, Distinction/ Published in the USA and Canada by Routledge. - New York, London, 2008.
2. The Blackwell companion to the sociology of culture / edited by Mark D. Jacobs and Nancy Weiss Hanrahan. - UK Copyright, Designs, and Patents Act, 2005.
3. М.Бекмуродов, Н.Ҳусупова. Маданият сotsiologiyasi. Т.: Nishon-Nashr, 2010.
4. Умаров Э. Культурология. Т.: 2006.

5. Аширов.А, Атаджанов Ш. Этнология: Ўқув қўлланма. – Тошкент., 2007.
6. Аширов.А. Ўзбек халқининг қадимий эътиқод ва маросимлари. – Тошкент ., 2007.
7. Буддизм: история и культура. – М., «Наука», 1989
8. Джаббаров И., Дресвянская Г. Духи, святые, боги Средней Азии. – Ташкент, Узбекистан, 1993
9. Жабборов И. Ўзбек халқ этнографияси. Т.: ўқитувчи, 1994.

Қўшимча адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга қураимиз. Тошкент. Ўзбекистон нашриёти, 2017
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Тошкент. Ўзбекистон нашриёти, 2017
3. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент. Ўзбекистон нашриёти, 2017
4. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. Тошкент. Ўзбекистон нашриёти, 2017
5. Каримов И.А. асарлар. 1-21–жилд. – Тошкент:Ўзбекистон, 1996-2013.
6. Каримов И.А. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2009.
7. Каримов И.А. Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 80 б.
8. Каримов И.А. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг БМТ Бош Ассамблеясининг Саммити мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган олий даражадаги ялпи мажлисидаги нутқи. Хорижий ижтимоий-сиёсий доиралар вакилларининг муносабатлари ва шарҳлари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 184 б.
9. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 56 б.
10. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. – Тошкент: Ўзбекистон, 2011. :
11. Ўролов А., Хожихонов М. Темурийлар маънавияти ва маданияти. Суғдиёна, 1996.
12. Вебер М. Избранные произведения. М.: Прогресс, 1990.
13. Галкин А.А., Красин Ю.А. Культура толерантности перед вызовами глобализации // Ж. Социологические исследования, №8, 2003
14. Клайв Эррикер. Буддизм. – М. «Гранд», 1999
15. Культурология. XX век: антология. Философия и социология культуры. – М.: ИНИОН, 1994
16. Леви-Стросс К. Первобытное мышление. – М.: Республика, 1994

17. Мамажонова М. Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда маданий мероснинг аҳамияти. Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари. 2002. № 1.
18. Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ. Исследования в области мифопоэтического. – М.: Прогресс-Культура, 1995
19. Соколов В.М. Толерантность: состояние и тенденции // Ж. Социологические исследования, №8, 2003
20. Тейлор Э. Первобытная культура. М., 1999
21. Терин Д.Ф. Категория цивилизации и основная дихотомия социальной теории // Ж. Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены, №1, 2004
22. Щюц А. Структура повседневного мышления // Ж. Социологические исследования, 1986, № 1
23. Арапов А. История и культура // Общественное мнение. Права человека. 1998. №4.
24. Пугаченкова Г. Будущее начинается вчера // Общественное мнение. Права человека. 1998. №4.
25. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. – М.: Мысль, 1993
26. Классическая наука Средней Азии и современная мировая цивилизация. – Ташкент: Фан, 2000.
27. Шермухамедова Н. Восток: прикосновение к истине // Общественное мнение. Права человека. 2001. №1.
28. Alexander, J. C. Watergate as democratic ritual. In *The Meanings of Social Life*. - New York: Oxford University Press, 2003.
29. Davis, S. Shopping. In R. Maxwell (ed.), *Culture Works*. - Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001.
30. Lareau, A. *Unequal Childhoods*. - Berkeley: University of California Press, 2003.
31. Malti-Douglas, F. *The Starr Report Disrobed*. - New York: Columbia University Press, 2000.
32. Maxwell, C. *Pro-Life Activists in America*. New York: Cambridge University Press, 2002.
33. Newell, P. Environmental NGOs and globalization: the governance of TNCs. In R. Cohen and S. M. Rai (eds.), *Global Social Movements*. - London: Athlone, 2002.

Интернет сайтлари:

1. <http://socioworld.narod.ru>
2. <http://www.soc.pu.ru:8101/publications/vestnik>
3. <http://www.nir.ru/socio/scipubl/socjour.htm>
4. <http://www.nir.ru/socio/scipubl/nauchn.htm>
5. <http://socium.fom-discurs.ru>

ФАННИНГ ИШЧИ ДАСТУРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИҚЛАНДИ”

Ўқув ишлари бўйича 1- проректор

И. Раҳматуллаев

2017 йил 29 август



МАДАНИЯТ СОЦИОЛОГИЯСИ ФАНИНИНГ ИШЧИ ЎҚУВ ДАСТУРИ

Таълим соҳаси: 210000 – Социология ва психология

Таълим йўналиши: 5210100 – Социология

Умумий ўқув соати – 172

Шу жумладан

Маъруза – 54 соат (2 семестр – 54 соат)

Семинар – 54 соат (2 семестр – 54 соат)

Мустақил иш – 64 соат (2 семестр – 64 соат)

Тошкент – 2017

Фаннинг ишчи ўқув дастури Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2017 йил "29" 08 даги "89"-сонли буйруғи билан (буйруқнинг 2 -илоvasи) тасдиқланган "Риман геометрияси" фани дастури асосида тайёрланган.

Фан дастури Ўзбекистон Миллий университети Кенгашининг 2017 йил "14" 02 даги 4-сонли баёни билан тасдиқланган.

Тўзувчилар:

Каланов К.К. Ўзбекистон Миллий университети
Ижтимоий фанлар факультети Социология
кафедраси мудири, социология фанлари
номзоди, доцент

Сабирова У.Ф. Ўзбекистон Миллий университети
Ижтимоий фанлар факультети Социология
кафедраси доц.в.б., социология фанлари
номзоди

Такризчи:

Парманов Ф.Я Ўзбекистон Миллий университети
Ижтимоий фанлар факультети Социология
кафедраси катта ўқитувчиси, социология
фанлари номзоди

ЎзМУ Ижтимоий фанлар
факультети декани:
2017 йил "28" "08" _____ А.Г.Муминов

"Социология"
кафедраси мудири:
2017 йил "25" "08" _____ К.К.Каланов

Ўқув-услубий бошкарма
бошлиғи ўринбосари:
2017 йил "29" "08" _____ Д.А.Толипов

1. Ўқув фанини ўқитилиши бўйича услубий кўрсатмалар

Маданият социология фани объекти, предмети, асосий тушунча ва категорияларини моҳиятини тушунтириш, замонавий социологиядаги асосий мактаб ва йўналишлар билан таништириш, социология фанининг асосий қонун ва тамойилларини умумий ва хусусий жиҳатларини кўрсатиб бериш, амалий социологик тадқиқот методлари ва дастури тўғрисида муайян тасаввур уйғотиш, социал структура, социал стратификация, социал мобилликнинг моҳияти ва мазмунини очиқ бериш орқали талабаларга жамиятда бўлаётган социал жараён, ҳодисаларни илмий таҳлил этиш заруриятини сингдиришдир. Фан бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига қуйидаги талаблар қўйилади.

Талаба:

– Маданият социологияни мустақил фан сифатида шаклланиши омиллари, унинг тадқиқот объекти ва предмети, структураси ва фанлар тизимидаги ўрни, жамиятни яхлит ижтимоий тизимлиги, шахс ва жамият муносабатлари, ижтимоий ҳаётнинг долзарб муаммолари, жамият аъзоларининг шахсий ва ижтимоий фаолиятини мувофиқлаштирадиган социал институтлар фаолияти ҳақида *тасаввурга эга бўлиши;*

– Маданият социология фанининг турли йўналишлардаги назарий-методологик асослари, фаннинг асосий тушунча, категориялари ва қонунлари, шахс ва унинг ижтимоийлашув жараёни, социал гуруҳлар таснифи, жамият аъзоларининг ижтимоий мавқеси, ижтимоий-сиёсий жараёнлар маълум бир қонуниятлар асосида кечиши, жамиятда содир бўлаётган ижтимоий жараёнларнинг ўзаро боғлиқликда эканлигини яхлит идрок этиши ҳамда жамият ривожининг асосий омилларини таснифлай олишни *билиши ва улардан фойдалана олиши;*

– турли ижтимоий-маданий хусусиятда кечаётган ҳодисаларни ҳолис қиёсий таққослаш, замонавий жамиятдаги мавжуд ижтимоий муаммолардан устуворларини аниқлаш ва уларни объектив таҳлил қилиш, муайян ҳодиса ва воқеаларга кишиларнинг шахсий муносабатларини ўрганишга қаратилган эмпирик тадқиқотларда иштирок этиш, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва маънавий соҳаларда ўтказилган амалий социологик тадқиқотлар натижаларидан фойдалана олиш *кўникмаларига эга бўлиши керак.*

2. Маъруза машғулоти

Маданият социологиянинг назарий масалалари. Маданият социологиясининг фанлар тизимида тутган ўрни. XIX асрда маданият фанлари тизимининг шаклланиши: маданият фалсафаси, маданий антропология, социология, XX асрда фанлараро маданий таҳлилнинг вужудга келиши. Маданият социологияси предметининг шаклланиш тарихи. Маданият социологиясининг вазифаси. Маданият социологияси предметининг ҳозирги кунда ривожланиши.

Маданият социологиясининг йўналишлари ва назариялари. Ижтимоий ҳаётда маданиятнинг ўрни. «Маданият» атамасининг тарихи. Маданий бойлик тушунчаси. Маданиятнинг муҳим белгилари. Маданиятнинг асосий элементлари. Маданият институт бирлашмаси сифатида. Маданият товар ва предмет тизими сифатида. Маданий тизим тушунчаси. Маданий анализнинг асосий тушунчаси.

Маданий жараёнларни тадқиқ этишда назарий ва амалий тадқиқот методлари. Мумтоз социологиянинг социомаданий концепцияси (Э.Дюркгейм, Г.Зиммель, М.Вебер). Мумтоз социологик назарияларда маданий ўлчовнинг устунлиги. М.Вебер социомаданий динамикаси (Протестант этикаси ва капитализм руҳи асари асосида). П.Сорокиннинг интеграл социомаданий тизим назарияси. А.Вебернинг маданият социологияси. Маданиятни тушунишга структурали функционал доирасида ёндашиш.

Маданият тушунчасига А.Кребер ва К.Клакхонларнинг илмий таснифи. Маданият социологиясида фундаментал, амалий ва эмпирик тадқиқотлар. Маданият морфологияси ва типологияси Ички маданий иерархик тасаввурлар. Субмаданият тушунчаси. Субмаданиятнинг фанлар тизимидаги турли хил кўринишлари. Миллий ва халқ маданияти. Оммавий маданият. Элитар маданият. Оммабоп маданият. Маданий индустрия. Маданият ва иқтисод; маданият ва сиёсат; маданият ва фан; маданият ва ҳуқуқ.

Жамиятнинг маданий тизимида маданий жараёнлар Маданиятнинг шаклланишида ижтимоий меъёр, ҳулқ-атвор ва турмуш тарзининг таъсири Ижтимоий меъёр тушунчаси. Замонавий жамиятларда маданиятларнинг шаклланиб боришига ижтимоий меъёр, анъана, урф-одат ва модаларнинг таъсиридаги ўзига хосликлар.

Маросимлар, рамзлар, афсоналар Маросимлар ва маросимчилик (ритуализм). Маросим (ритуал) ва социал инновация. Э.Дюркгеймнинг маросимларни турларга ажратиши. Маросимларнинг функцияси. Ҳозирги замонда маросим ва маросимлаштириш.

Афсоналар ва рамзий белгилар: Афсона: энергия ва функция. Мансублик (идентиклик): турлари ва шакллари. Маросимлар ва ўхшашлик. Индивидуал ва гуруҳий ўхшашликлар (тенглик ва бир хиллилик). Миллий ва этник ўхшашлик.

Маданий муҳитнинг шаклланишида қадриятлар асосий мезон сифатида. Маданий муҳитнинг шаклланишига маданий наъмуна (паттерн)лар (музыка, санъат, рассомчилик, телевидение, овқатланиш, спорт, мутолаа, музей)ларнинг таъсири. Визуал маданият. Индивидуаллик.

Қадриятлар социомаданий объект сифатида, қадрият объектга нисбатан социал муносабат сифатида; қадрият ҳулқ-атвор ва қарор қабул қилиш меъзони сифатида. Маданий колонизация ва экспанция.

Миллат, этнос ва глобализация. Англия, АҚШ ва кўплаб Европа мамлакатларида йўқолиб бораётган маданий колониялар. Ушбу давлатларнинг миллий, минтақавий ва глобал маданий ҳамкорлигидаги ўзаро алоқадорлик. Этник келиб чиқиш ва глобализация жараёнлари. Мултикультурализм.

Маданият ва идентиклик. Социомаданий идентификация. Идентикликнинг социал структурадаги ўрни. Идентикликда “МЕН” концепцияси. Маданий архитектура ва фуқаролик идентиклиги. Идентиклик ва менталитет. Идентиклик ва “ўйинчи инсон” таълимоти (Й.Хейзинг назарияси).

Маданий ҳаётнинг ўзаро алоқадорлиги. Маданият ва социал тузилишлар. Вертикал тасниф (классификация) маданий универсаллик омили сифатида. Социал тузилмаларни ўрганишда модернизм. Ижтимоий тенгсизлик маданий феномен сифатида. Маданият социал тузилма сифатида. Маданият ишлаб чиқариш воситаси сифатида. Ўрта табақанинг шаклланишига маданиятнинг таъсири.

Маданият ва социал ислохотлар. оциал ислохот ва маданиятларнинг ўзаро муносабати. Маданият мафкура сифатида. Миллий ўзликни англашнинг шаклланиши маданиятнинг омили сифатида.

Маданиятлардаги ўзаро муносабатлар ва маданиятнинг ривожланиб бориш динамикаси. Бозор муносабатлари ва коммерциялаш шароитига ўтишда жамиятнинг техникалаштирилуви ва электронлаштирилувида маданиятдаги ўзаро социал муносабатлар. Компьютерлаштириш ва унинг социомаданий оқибатлари. Жамиятдаги социал жараёнларни бошқариш.

Маданият ва оммавий ахборот воситалари. Маданият ва массмедия тушунчаларининг ўзаро муносабати ва уларнинг социал алоқадорлиги. Виртуал маданият АҚШ, Буюкбритания, Франция ва бошқа Европа давлатлари мисолида.

Жамиятнинг ижтимоий-маданий муаммолари. Георг Зиммель маданиятнинг моҳияти, динамикаси ва инқирози хусусида. Макс Вебер асарларида – социология маданият ҳақидаги фан сифатида. Карл Мангеймнинг билимлар социологияси ва маданият социологияси таълимоти.

Маданият ва кундалик ҳаёт. «Кундалик ҳаёт» тушунчаси. Кундалик ҳаёт мантики. Кундалик ҳаётнинг социал феномонологик талқини. (Альфред Шюц). Кундалик ҳаёт концепцияси (А.Хеллер). Кундалик ҳаётнинг танқиди (А.Хеллер). Бўш вақт маданияти. Бўш вақт маданияти тушунчаси. Бўш вақт

маданиятининг динамик кўрсаткичи. Бўш вақтни бошқариш (регулирования) муаммоси.

Глобаллашувнинг маданий жиҳатлари. Глобаллашувнинг моҳияти. П.Бергер маданий глобаллашувнинг асосий ҳаракатлантирувчи кучи хусусида. “Янги кўчманчилар” ва “янги идентиклик”. Маданий глобаллашув ва маданий маҳаллийлашув. Муқобил глобаллашган маданият.

№	Маъруза мавзулари	Дарс соатлари ҳажми
1.	Маданият социологиясининг фанлар тизимида тутган ўрни	2
2.	Маданият социологиясининг йўналишлари ва назариялари	4
3.	Маданий жараёнларни тадқиқ этишда назарий ва амалий тадқиқот методлари	4
4.	Маданият морфологияси ва типологияси	4
5.	Маданиятнинг шаклланишида ижтимоий меъёр, хулқ-атвор ва турмуш тарзининг таъсири	4
6.	Маросимлар, рамзлар, афсоналар	4
7.	Маданий муҳитнинг шаклланишида қадриятлар асосий мезон сифатида	4
8.	Миллат, этнос ва глобализация	4
9.	Маданият ва социал тузилишлар	4
10.	Маданият ва социал ислоҳотлар	4
11.	Маданият ва оммавий ахборот воситалари	4
12.	Жамиятнинг ижтимоий-маданий муаммолари	4
13.	Маданият ва кундалик ҳаёт	4
14.	Глобаллашувнинг маданий жиҳатлари	4
Жами		54

3. Семинар машғулотлар

Семинар машғулотлари маданият социологияси фани бўйича талабаларнинг билимларини кенгайтириш ва чуқурлаштириш учун илмий тадқиқот ишларига йўналтирилган ва маърузаларда баён қилинган назарий билимларни мустаҳкамлаш мақсадида ўтказилади. Назарий ўтилган маъруза материаллари асосида мушоҳада юритиш ва калоквиум ўтказиш орқали билимларни мустаҳкамлаш, талабаларда янги педагогик технологияларга кўникмалар ҳосил қилиш ва бошқалардан иборат бўлади.

Семинар машғулотларида талабалар: маданиятларнинг хилма-хил кўриниши; маданият каналлари; инсонларнинг эстетик қадриятларга эҳтиёжини қондириш; дунё ва миллий қадриятларнинг ўзаро алоқадорлиги;

давлат ислохотларида социомаданий жараёнларга ўзаро таъсирнинг ўзига хос жиҳатларини тушуниб борадилар. Маданият социологиясининг назарияси ва тарихи, унинг объекти ва предмети, асосий категория ҳамда маданият социологияси муаммолари ва социологик мактаблар тўғрисидаги таълимотларни ўзлаштирадилар.

№	Семинар машғулоти мавзулари	Дарс соатлари хажми
1.	Маданият социологиясининг фанлар тизимида тутган ўрни	2
2.	Маданият социологиясининг йўналишлари ва назариялари	4
3.	Маданий жараёнларни тадқиқ этишда назарий ва амалий тадқиқот методлари	4
4.	Маданият морфологияси ва типологияси	4
5.	Маданиятнинг шаклланишида ижтимоий меъёр, хулқ-атвор ва турмуш тарзининг таъсири	4
6.	Маросимлар, рамзлар, афсоналар	4
7.	Маданий муҳитнинг шаклланишида қадриятлар асосий мезон сифатида	4
8.	Миллат, этнос ва глобализация	4
9.	Маданият ва социал тузилишлар	4
10.	Маданият ва социал ислохотлар	4
11.	Маданият ва оммавий ахборот воситалари	4
12.	Жамиятнинг ижтимоий-маданий муаммолари	4
13.	Маданият ва кундалик ҳаёт	4
14.	Глобаллашувнинг маданий жиҳатлари	4
Жами		54

4. Мустақил таълим

Талаба мустақил ишни тайёрлашда муайян фаннинг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда семинар машғулотига тайёргарлик қуйидаги шакллардан фойдаланиш тавсия этилади:

- семинар машғулотида тайёргарлик кўриш;
- дарслик ва ўқув қўлланмаларнинг боблари ва мавзуларини ўрганиш;
- тарқатма материаллар бўйича маъруза қисмини ўзлаштириш;
- фаннинг алоҳида боб ва маърузалари устида ишлаш;
- фанлар бўйича адабиётларни ўрганиш ва таҳлил қилиш, кўшимча адабиётлар устида ишлаш ҳамда уларни ўрганиш;
- талабаларнинг илмий-тадқиқот ишларини бажариш билан боғлиқ ҳолда фаннинг муайян боб ва мавзуларини чуқур ўзлаштириш;
- фаол ўқитиш методидан фойдаланиладиган ўқув машғулоти;
- автоматлаштирилган назорат тизимлари билан ишлаш;

- ўқув режасидаги айрим фанлар бўйича экстернат;
- масофавий таълим.

№	Мустақил таълим мавзулари	Дарс соатлари ҳажми
	Семинар машғулотларига тайёргарлик	34
1.	Ўзбекистон мутафаккирларининг маданият муаммолари ҳақидаги фикрлари	5
2.	Қадриятлар шаклланишидаги жаҳон динларининг ўрни	5
3.	Ўзбекистон: бозор иқтисодиёти ва Шарқ менталитети анъаналари	5
4.	Миллий характер: урф-одатлар, муносабатлар, стереотиплар	5
5.	Анъаналарнинг вужудга келиши ва ўзгариши	5
6.	Бозор муносабатларига ўтишда ёшларда ишбилармонлик маданияти	5
Жами		64

5. Тавсия этилган адабиётлар рўйхати

Асосий адабиётлар

9. Tony Bennett, Mike Savage, Elizabeth Silva, Alan Warde, Modesto Gayo-Cal and David Wright. Culture, Class, Distinction/ Published in the USA and Canada by Routledge. - New York, London, 2008.
10. The Blackwell companion to the sociology of culture / edited by Mark D. Jacobs and Nancy Weiss Hanrahan. - UK Copyright, Designs, and Patents Act, 2005.
11. М. Бекмуродов, Н. Юсупова. Маданият сotsiologiyasi. Т.: Nishon-Nashr, 2010.
12. Умаров Э. Культурология. Т.: 2006.
13. Аширов А., Атаджанов Ш. Этнология: Ўқув қўлланма. – Тошкент., 2007.
14. Аширов А. Ўзбек халқининг қадимий эътиқод ва маросимлари. – Тошкент., 2007.
15. Буддизм: история и культура. – М., «Наука», 1989
16. Джаббаров И., Дресвянская Г. Духи, святые, боги Средней Азии. – Ташкент, Узбекистан, 1993
9. Жабборов И. Ўзбек халқ этнографияси. Т.: ўқитувчи, 1994.

Қўшимча адабиётлар:

34. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга курашимиз. Тошкент. Ўзбекистон нашриёти, 2017

35. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Тошкент. Ўзбекистон нашриёти, 2017
36. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент. Ўзбекистон нашриёти, 2017
37. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Тошкент. Ўзбекистон нашриёти, 2017
38. Каримов И.А. асарлар. 1-21–жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 1996-2013.
39. Каримов И.А. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2009.
40. Каримов И.А. Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 80 б.
41. Каримов И.А. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг БМТ Бош Ассамблеясининг Саммити мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган олий даражадаги ялпи мажлисидаги нутқи. Хорижий ижтимоий-сиёсий доиралар вакилларининг муносабатлари ва шарҳлари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 184 б.
42. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 56 б.
43. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. – Тошкент: Ўзбекистон, 2011. :
44. Ўролов А., Хожихонов М. Темурийлар маънавияти ва маданияти. Сугдиёна, 1996.
45. Вебер М. Избранные произведения. М.: Прогресс, 1990.
46. Галкин А.А., Красин Ю.А. Культура толерантности перед вызовами глобализации // Ж. Социологические исследования, №8, 2003
47. Леви-Стросс К. Первобытное мышление. – М.: Республика, 1994
48. Мамажонова М. Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда маданий мероснинг аҳамияти. Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари. 2002. № 1.
49. Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ. Исследования в области мифопоэтического. – М.: Прогресс-Культура, 1995
50. Соколов В.М. Толерантность: состояние и тенденции // Ж. Социологические исследования, №8, 2003
51. Тейлор Э. Первобытная культура. М., 1999
52. Терин Д.Ф. Категория цивилизации и основная дихотомия социальной теории // Ж. Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены, №1, 2004
53. Щюц А. Структура повседневного мышления // Ж. Социологические исследования, 1986, № 1
54. Арапов А. История и культура // Общественное мнение. Права человека. 1998. №4.
55. Пугаченкова Г. Будущее начинается вчера // Общественное мнение. Права человека. 1998. №4.

56. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. – М.: Мысль, 1993
57. Alexander, J. C. Watergate as democratic ritual. In *The Meanings of Social Life*. - New York: Oxford University Press, 2003.
58. Davis, S. Shopping. In R. Maxwell (ed.), *Culture Works*. - Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001.
59. Lareau, A. *Unequal Childhoods*. - Berkeley: University of California Press, 2003.
60. Maltz-Douglas, F. *The Starr Report Disrobed*. - New York: Columbia University Press, 2000.
61. Maxwell, C. *Pro-Life Activists in America*. New York: Cambridge University Press, 2002.

Интернет сайтлари:

6. <http://socioworld.narod.ru>
7. <http://www.soc.pu.ru:8101/publications/vestnik>
8. <http://www.nir.ru/socio/scipubl/socjour.htm>
9. <http://www.nir.ru/socio/scipubl/nauchn.htm>
10. <http://socium.fom-discurs.ru>

Баҳолаш жадвали

Назорат тури	ОБ №1	ОБ №2	ЯБ
Ўтказилиш вақти	5-6- ҳафта	11-13- ҳафта	18- ҳафта
Назорат Шакли	Ўзма* (2 тадан назарий ва 1 тадан амалий топшириқ берилади)	Тест (20 тадан тест топшириғи берилади)	Ўзма (3 тадан назарий ва 1 тадан амалий топшириқ берилади)

*Изоҳ. Назоратлардаги ҳар бир савол ва топшириқлар қуйидаги баҳолаш мезонлари бўйича баҳоланади.

Талабалар билимини баҳолаш мезонлари

а) “5” (аъло) баҳо учун талабанинг билим даражаси қуйидагиларга жавоб бериши лозим:

- Хулоса ва қарор қабул қилиш;
- Ижодий фикрлай олиш;
- Мустақил мушоҳада юрита олиш;
- Олган билимларини амалда қўллай олиш;
- Моҳиятини тушуниш;
- Билиш, айтиб бериш;
- Тасаввурга эга бўлиш;

б) “4” (яхши) баҳо учун талабанинг билим даражаси қуйидагиларга жавоб бериши лозим:

- Мустақил мушоҳада юрита олиш;
- Олган билимларини амалда қўллай олиш;
- Моҳиятини тушуниш;
- Билиш, айтиб бериш;
- Тасаввурга эга бўлиш;

в) **“3” (қониқарли)** баҳо учун талабанинг билим даражаси қуйидагиларга жавоб бериши лозим:

- Моҳиятини тушуниш;
- Билиш, айтиб бериш;
- Тасаввурга эга бўлиш;

г) талабанинг билим даражаси **“2” (қониқарсиз)** деб қуйидаги ҳолларда баҳоланади:

- Аниқ тасаввурга эга бўлмаслик;
- Жавобларда хатоликларга йўл қўйилганлик;
- Билмаслик.

II МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ

1. “Кейс-стади” методи «Кейс-стади» - инглизча сўз бўлиб, («case» – аниқ вазият, ҳодиса, «stadi» – ўрганмоқ, таҳлил қилмоқ) аниқ вазиятларни ўрганиш, таҳлил қилиш асосида ўқитишни амалга оширишга қаратилган метод ҳисобланади. Мазкур метод дастлаб 1921 йил Гарвард университетига амалий вазиятлардан иқтисодий бошқарув фанларини ўрганишда фойдаланиш тартибида қўлланилган. Кейсда очик ахборотлардан ёки аниқ воқеа-ҳодисадан вазият сифатида таҳлил учун фойдаланиш мумкин. Кейс ҳаракатлари ўз ичига қуйидагиларни қамраб олади: Ким (Who), Қачон (When), Қаерда (Where), Нима учун (Why), Қандай/ Қанақа (How), Нима-натижа (What).

“Кейс методи” ни амалга ошириш босқичлари

Иш босқичлари	Фаслвят шакли ва мазмуни
1-босқич: Кейс ва унинг ахборот таъминоти билан таништириш	<input type="checkbox"/> якка тартибдаги аудио-визуал иш; <input type="checkbox"/> кейс билан танишиш(матнли, аудио ёки медиа шаклда); <input type="checkbox"/> ахборотни умумлаштириш; <input type="checkbox"/> ахборот таҳлили; <input type="checkbox"/> муаммоларни аниқлаш
2-босқич: Кейсни аниқлаштириш ва ўқув топшириғни белгилаш	<input type="checkbox"/> индивидуал ва гуруҳда ишлаш; <input type="checkbox"/> муаммоларни долзарблик иерархиясини аниқлаш; <input type="checkbox"/> асосий муаммоли вазиятни белгилаш
3-босқич: Кейсдаги асосий муаммони таҳлил этиш орқали ўқув топшириғининг ечимини излаш, ҳал этиш йўлларини ишлаб чиқиш	<input type="checkbox"/> индивидуал ва гуруҳда ишлаш; <input type="checkbox"/> муқобил ечим йўлларини ишлаб чиқиш; <input type="checkbox"/> ҳар бир ечимнинг имкониятлари ва тўсиқларни таҳлил қилиш; <input type="checkbox"/> муқобил ечимларни танлаш
4-босқич: Кейс ечимини	<input type="checkbox"/> якка ва гуруҳда ишлаш;

<p>ечимини шакллантириш ва асослаш, тақдимот.</p>	<p><input type="checkbox"/> муқобил вариантларни амалда қўллаш имкониятларини асослаш;</p> <p><input type="checkbox"/> ижодий-лойиҳа тақдимотини тайёрлаш;</p> <p><input type="checkbox"/> якуний хулоса ва вазият ечимининг амалий аспектларини ёритиш</p>
---	---

Кейс: Муаммо сифатида турли хил жамиятдаги маданият наъмуналари олинади. Бу турли жадваллар орқали солиштирма материаллар тайёрланади. Маданиятнинг даврий ўзгариши тенденциялари аниқланади. Бунинг сабабларининг умумий тарафлари ўрганилади

Кейсни бажариш босқичлари ва топшириқлар:

- Кейсдаги муаммони келтириб чиқарган асосий сабабларни белгиланг (индивидуал ва кичик гуруҳда).
- Дастурни тўғри ишлаши учун бажариладиган ишлар кетма-кетлигини белгиланг (жуфтликлардаги иш)

2. “Ассесмент” усули

Усулнинг мақсади: мазкур усул таълим олувчиларнинг билим даражасини баҳолаш, назорат қилиш, ўзлаштириш кўрсаткичи ва амалий кўникмаларини текширишга йўналтирилган. Мазкур техника орқали таълим олувчиларнинг билиш фаолияти турли йўналишлар (тест, амалий кўникмалар, муаммоли вазиятлар машқи, қиёсий таҳлил, симптомларни аниқлаш) бўйича ташҳис қилинади ва баҳоланади. Усулни амалга ошириш тартиби:

“Ассесмент”лардан маъруза машғулотида талабаларнинг ёки қатнашчиларнинг мавжуд билим даражасини ўрганишда, янги маълумотларни баён қилишда, семинар, амалий машғулотларда эса мавзу ёки маълумотларни ўзлаштириш даражасини баҳолаш, шунингдек, ўз-ўзини баҳолаш мақсадида индивидуал шаклда фойдаланиш тавсия этилади. Шунингдек, ўқитувчининг ижодий ёндашуви ҳамда ўқув мақсадларидан келиб чиқиб, ассесментга қўшимча топшириқларни киритиш мумкин.

Наъмуна. Ҳар бир катакдаги тўғри жавоб 5 балл ёки 1-5 балгача баҳоланиши мумкин.

3. “Тушунчалар таҳлили” усули:

Усулнинг мақсади: мазкур усул талабалар ёки қатнашчиларни мавзу бўйича таянч тушунчаларни ўзлаштириш даражасини аниқлаш, ўз билимларини мустақил равишда текшириш, баҳолаш, шунингдек, янги мавзу бўйича дастлабки билимлар даражасини ташҳис қилиш мақсадида қўлланилади. Усулни амалга ошириш тартиби:

- иштирокчилар машғулоти қоидалари билан таништирилади;
- ўқувчиларга мавзуга ёки бобга тегишли бўлган сўзлар, тушунчалар номи туширилган тарқатмалар берилади (индивидуал ёки гуруҳли тартибда);

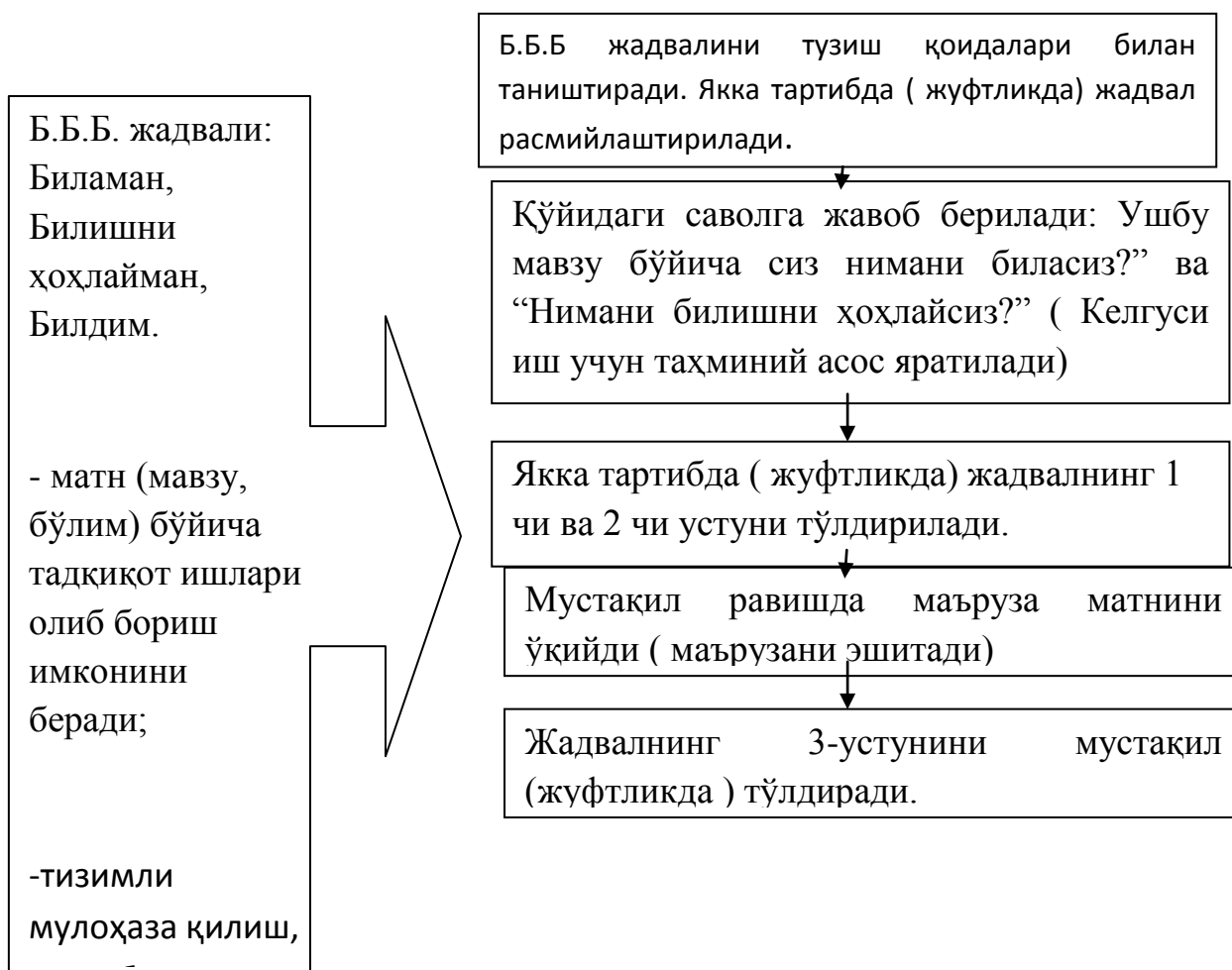
- ўқувчилар мазкур тушунчалар қандай маъно англатиши, қачон, қандай ҳолатларда қўлланилиши ҳақида ёзма маълумот берадилар;
- белгиланган вақт якунига етгач ўқитувчи берилган тушунчаларнинг тўғри ва тўлиқ изоҳини ўқиб эшиттиради ёки слайд орқали намоиш этади;
- ҳар бир иштирокчи берилган тугри жавоблар билан узининг шахсий муносабатини таққослайди, фарқларини аниқлайди ва ўз билим даражасини текшириб, баҳолайди.

Наъмуна: “Маърузадаги таянч тушунчалар таҳлили”

Тушунчалар	Сизнингча бу тушунча қандай маънони англатади?	Қўшимча маълумот
<i>Маданий бурилиши</i>	<i>Қундалик ҳаётдаги маданиятни мазмуни борасидагитурли ҳил ёдашувлари тушуниши ва изоҳлаш учун ишлатиладиган тушунча</i>	
<i>Маданий нисбийлик</i>	<i>Ҳар бир жамиятнинг маданияти умумий шароитдан келиб чиқиб эришилган деб тушунувчи ва маданият шакллари бошқа маданият шакллари билан ўлчанмаслик ҳақидаги тушунча</i>	
<i>Маданий универсиализм</i>	<i>Меъёрлари, ўлчамлари билан маданиятни жамиятни барча қатламларида бирдек амал қилиши ҳақидаги тушунча</i>	
<i>Маданий талваса</i>	<i>Инсонда ўзи биринчи марта ўзи учун таниши бўлмаган маданият элементлари билан дуч келаганда юзага чиқадиган ижтимоий-руҳий беқарорлик</i>	
<i>Оммалашув</i>	<i>Олдин юз берган кичик ҳодисалар орқали воқеаликнинг янада кенгайиши ва оммалашуши ҳақида тушунча</i>	
<i>Ахлоқий ваҳима</i>	<i>Маълум бир гуруҳ ва жамоатчилик муаммо юзасидан жамоачиликнинг ҳавотирининг ошиб бориши одатда бу ижтимоий назаорат тарбини кучайтишиши учун қўлланилади.</i>	

<i>Моногамия</i>	<i>эркак ва аёл ўртасида жуфтликка асосланган никоҳ тури</i>	
<i>Ислоҳотлар</i>	<i>Ўзгариш, қайта қуриш маъноларини англатади</i>	

Б.Б.Б. техникаси



БББ техникасининг қоидаси

1. “Инсерт” техникасидан фойдаланилган ҳолда матнни ўқиб чиқинг.
2. Олинган маълумотларни индивидуал соҳаларга ажратинг. Қалам билан қўйилган белгилар асосида БББ жадвалини тўлдиринг.

<i>№</i>	<i>Мавзу саволлари</i>	<i>Биламан</i>	<i>Билишни истайман</i>	<i>Билиб олдим</i>
1	2	3	4	5
1.	Жамиятнинг социомаданий тизими			
2.	Дин социомаданий институт сифатида			
3.	Маданиятлар трансформацияси			
4.	Маданиятнинг шаклланиш тараққиёти			
5.	“Субмаданият” тушунчаси			

БББ жадвали

“Инсерт” техникасининг қоидаси:

1. Матнни ўқиб чиқинг.
2. Олинган маълумотларни диққат билан ўрганиб, соҳаларга ажратинг. Қалам билан ҳар бир қаторга қуйидаги белгиларни қўйиб чиқинг:
 - V – биламан;
 - + – янги маълумот;
 - – билганларимга зид;
 - ? – мени ўйлантирмоқда.

СЕМИНАР МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ

1-Семинар

Мавзу:Маданият социологиясининг фанлар тизимидаги ўрни

Режа:

1. *Маданият фанлари тизимининг шаклланиши: маданият фалсафаси, маданий антропология, социология*
2. *Маданият социологиясининг вазифаси*
3. *Инсон маданий мавжудот сифатида*

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу бўйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб,ҳимоя этадилар.

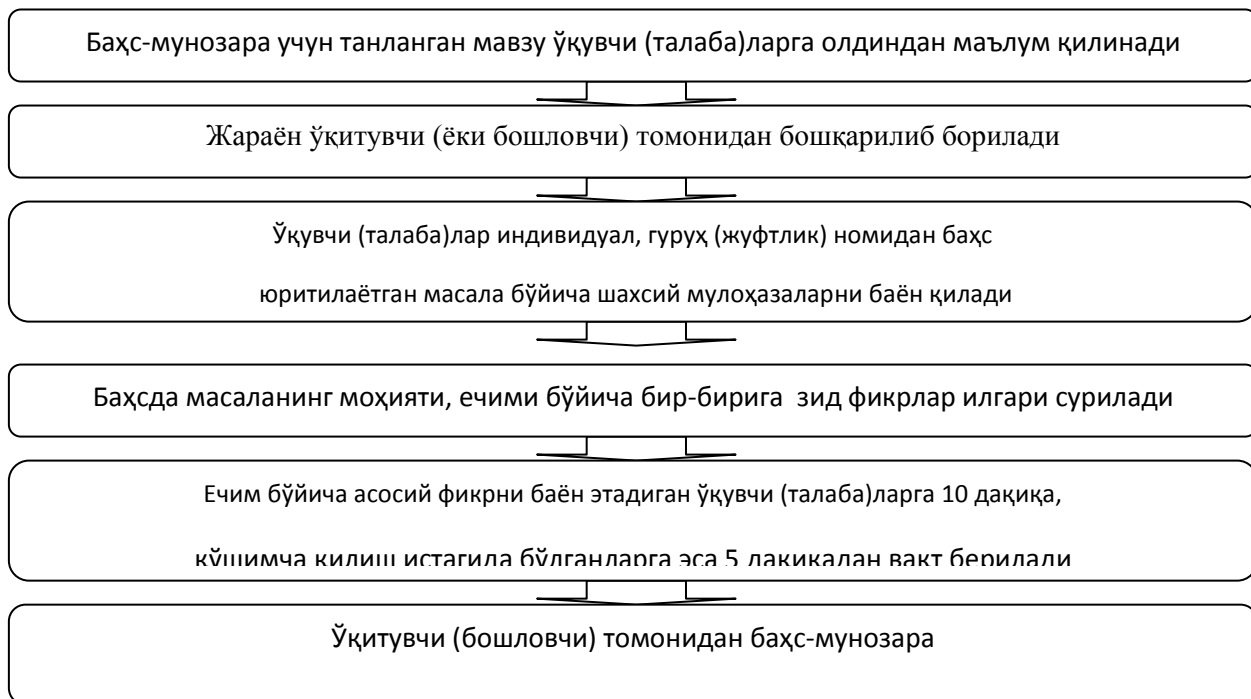
Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ” “ФСМУ”, “Тушунчалар изохи”

“БАҲС-МУНОЗАРА” МЕТОДИ

Метод икки ёки ундан ортиқ шахслар томонидан муайян вақт оралиғи ва қатъий қоидаларга мувофиқ ташкил этиладиган оғзаки баҳс бўлиб, ўқувчи (талаба)ларда ўрганилаётган мавзу бўйича эркин, асосли фикрларни билдириш қобилиятларини шакллантиришга хизмат қилади. Ўқув машғулотларида баҳс-мунозарадан фойдаланишда мавзуга доир маълум масалалар ҳал қилинади.

Методни қўллашда қуйидаги тартибда иш кўрилади:

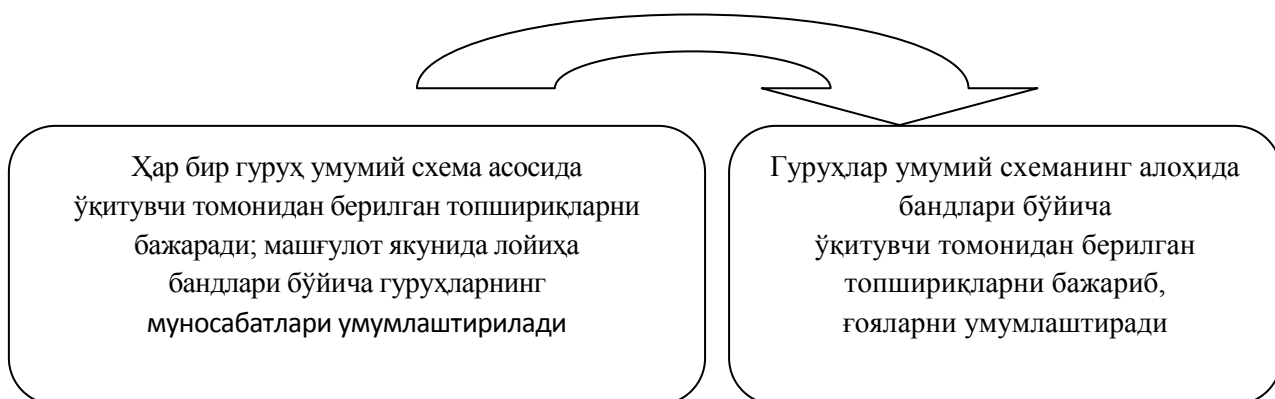
- Изоҳ:** 1) бир ўқувчи (талаба)га икки марта сўзга чиқишга рухсат этилмайди;
- 2) ўқитувчи (бошловчи) ўқувчи (талаба)ларнинг мавзудан четга чиқмасликларини қатъий назорат қилиб боради, борди-ю, шундай ҳолатлар содир этилса, сўзловчилар бу ҳақида огоҳлантирилади.

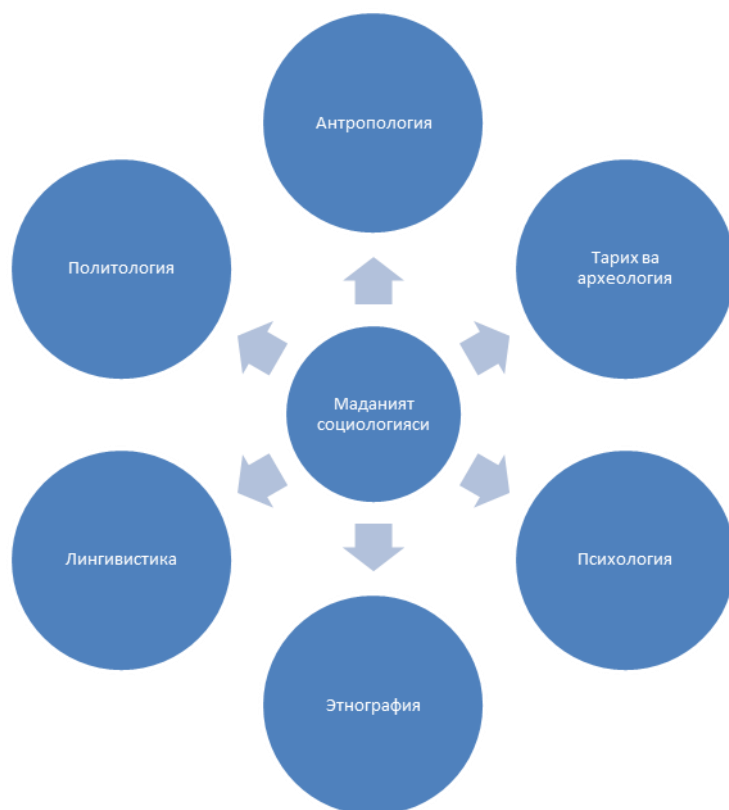


“БИЛАМАН. БИЛИШНИ ХОҲЛАЙМАН. БИЛИБ ОЛДИМ” (БББ) МЕТОДИ

Метод ўқувчи (талаба)ларга муайян мавзулар бўйича билимлари даражасини баҳолай олиш имконини беради. Уни қўллашда ўқувчи (талаба)лар гуруҳ ёки жамоада ишлашлари мумкин. Гуруҳда ишлашда машғулот якунида гуруҳлар томонидан бажарилган ишлар таҳлил қилинади.

Гуруҳлар фаолияти қуйидаги кўринишда ташкил этилиши мумкин:



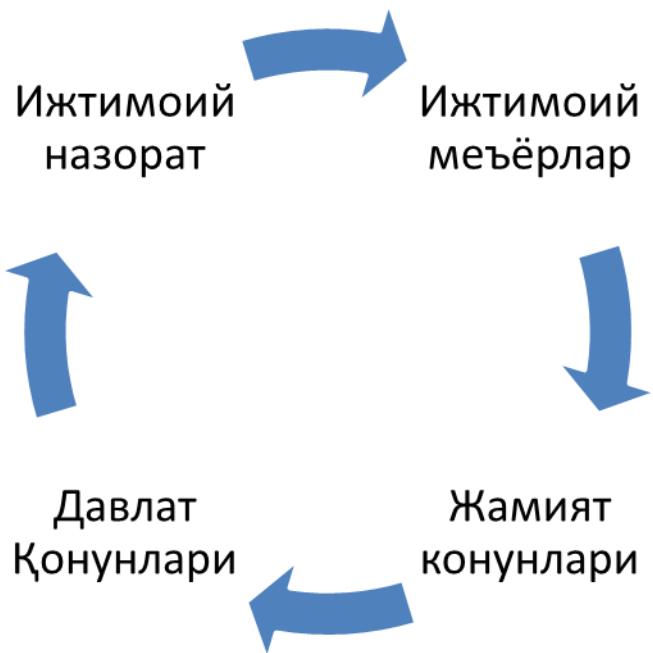


моддий маданият

ижтимоий маданият

маънавий маданият

сиёсий маданият



2-Семинар

Мавзу: Маданият социологиясининг йўналишлари ва назариялари

Режа:

1. *Ижтимоий ҳаётда маданиятнинг ўрни*
2. *Маданият классификациялари*
3. *Моддий маданият тушунчаси*

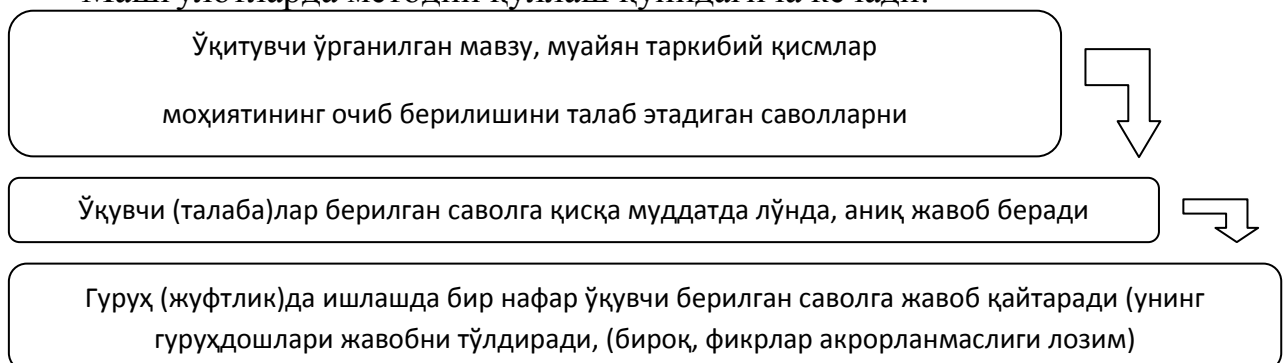
Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб, ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Блиц-Сўров” “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ” , “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”

“БЛИЦ-СЎРОВ” МЕТОДИ

“Блиц-сўров” (инглизча “блиц” – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб қайтариш шакли машғулот тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, ўқувчи (талаба)ларнинг қамраб олинишига кўра белгиланади.

Машғулотларда методни қўллаш қуйидагича кечади:

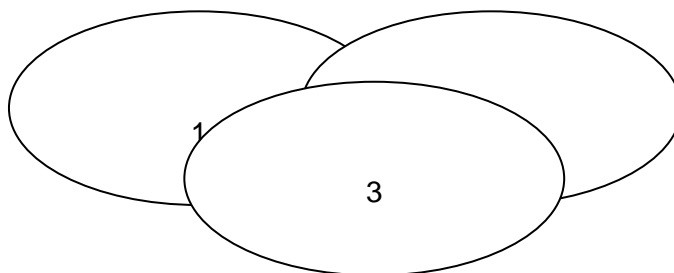


Методни қўллашда мавзуга доир таянч тушунчалар, асосий ғояларнинг моҳияти ўқувчи (талаба)лар томонидан оғзаки, ёзма ёки тасвир (жадвал, диаграмма) тарзида ёритилиши мумкин.

“ВЕНН ДИАГРАММАСИ” СТРАТЕГИЯСИ

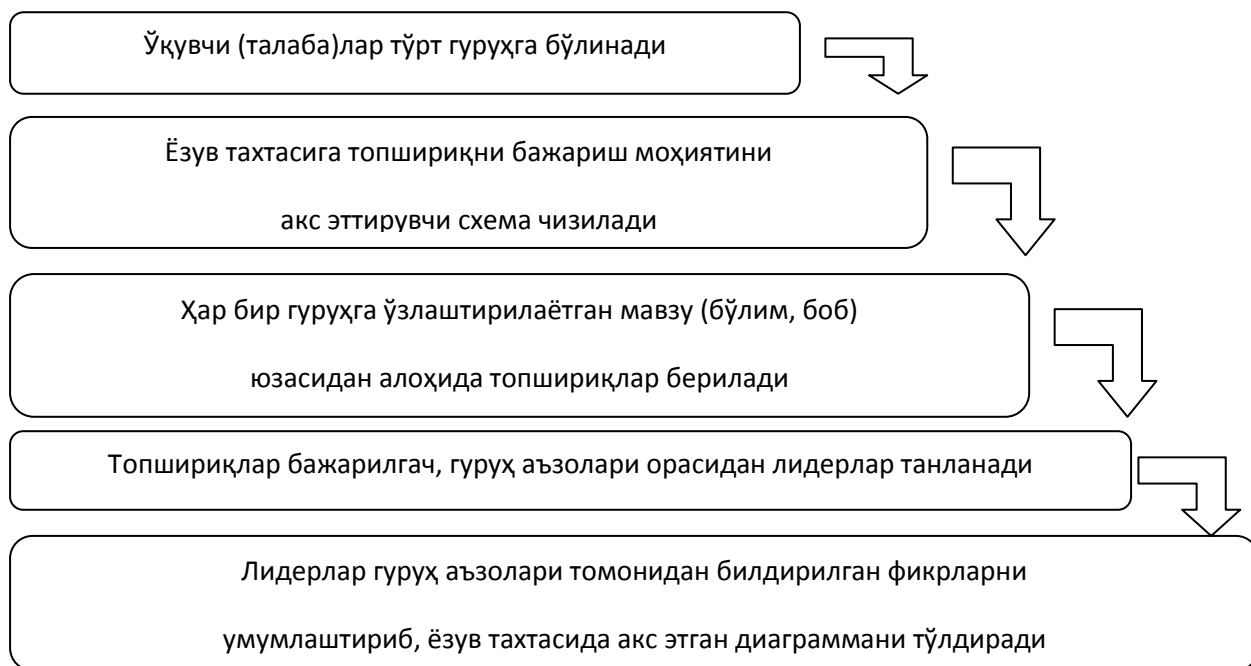
Стратегия ўқувчи (талаба)ларда мавзуга нисбатан таҳлилий ёндашув, айрим қисмлар негизида мавзунинг умумий моҳиятини ўзлаштириш (синтезлаш) кўникмаларини ҳосил қилишга йўналтирилади. У кичик гуруҳларни шакллантириш асосида аниқ схема бўйича амалга оширилади.

Ёзув тахтаси ўзаро тенг тўрт бўлакка ажратилади ва ҳар бир бўлакка қуйидаги схема чизилади:



Стратегия ўқувчи (талаба)лар томонидан ўзлаштирилган ўзаро яқин назарий билим, маълумот ёки далилларни қиёсий таҳлил этишга ёрдам беради. Ундан муайян бўлим ёки боблар бўйича якуний дарсларни ташкил этишда фойдаланиш янада самаралидир.

Уни қўллаш босқичлари қуйидагилардан иборат:







3- Семинар

Мавзу: Маданий жараёнларни тадқиқ этишда назарий ва амалий тадқиқот усуллари

Режа:

1. «Маданият» атамасининг тарихи. Маданий бойлик тушунчаси
2. Мумтоз социологиянинг социомаданий концепцияси
3. Мумтоз назарияларда маданий ўлчовнинг устунлиги. М.Вебер таълимотида социомаданий динамика
4. Маданиятни тушунишга структурали функционал ёндашув.

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб, ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Заковатли зукко”, “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ”, “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”

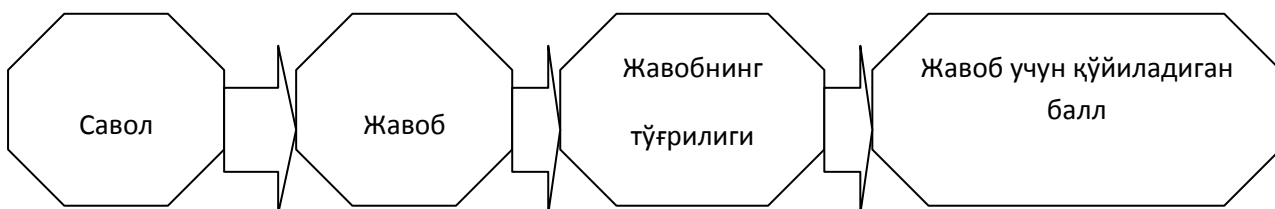
“ЗАКОВАТЛИ ЗУККО” МЕТОДИ

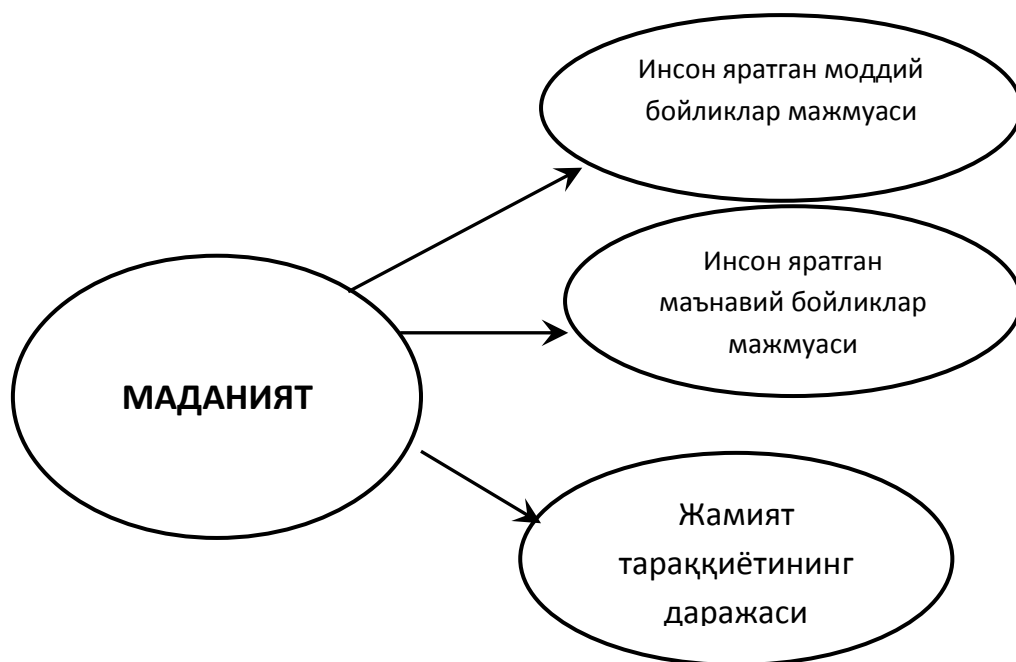
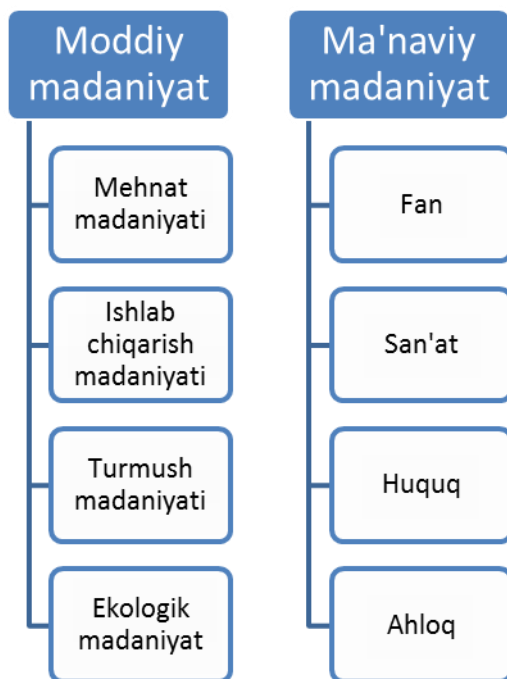
Билимларни пухта ўзлаштиришда ўқувчи (талаба)ларнинг фикрлаш, тафаккур юритиш қобилиятларига эга бўлишлари муҳим аҳамиятга эга.

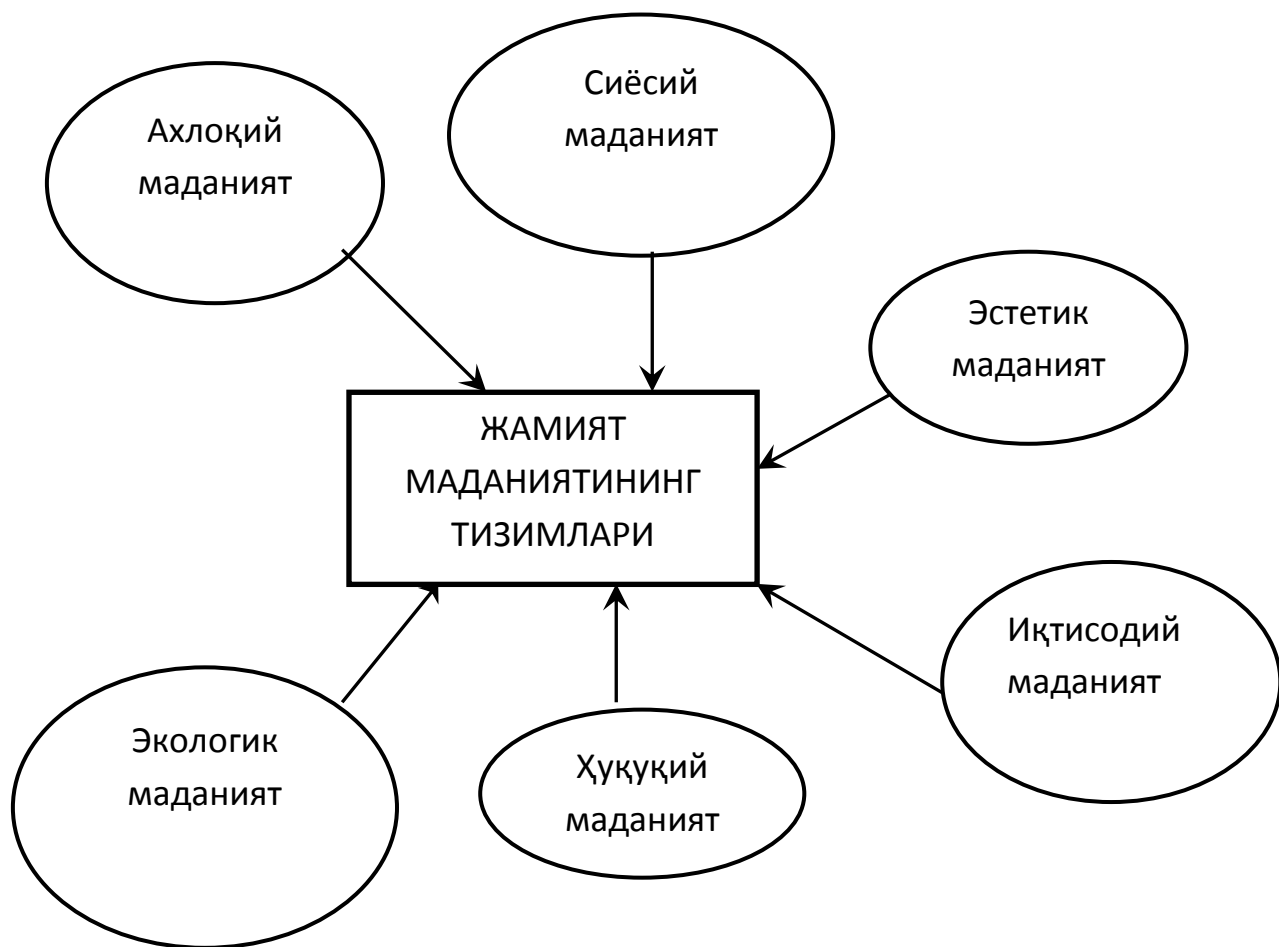
Ушбу метод ўқувчи (талаба)ларда тезкор фикрлаш кўникмаларини шакллантиришга, уларнинг тафаккур тезликларини аниқлашга ёрдам беради. Уни қўллаш ўз хоҳишига кўра шахсий имкониятларини синаб кўриш истагида бўлган ўқувчи (талаба)лар учун қулай имкониятни яратади.

Бунда ўқувчи (талаба)лар ўқитувчи томонидан берилган саволларга қисқа муддатларда тўғри, аниқ жавоб қайтара олишлари зарур. Мураккаблик даражасига кўра ҳар бир саволга қайтарилган тўғри жавоб учун баллар белгиланади. Якуний балларнинг ўртача арифметик қийматини топиш асосида ўқувчи (талаба)ларнинг тафаккур тезлиги аниқланади.

Машғулотларда методни қўллаш орқали ўқувчи (талаба)ларнинг тафаккур тезлиги қуйидаги схемага асосланувчи фаолият ёрдамида аниқланади:







4- Семинар

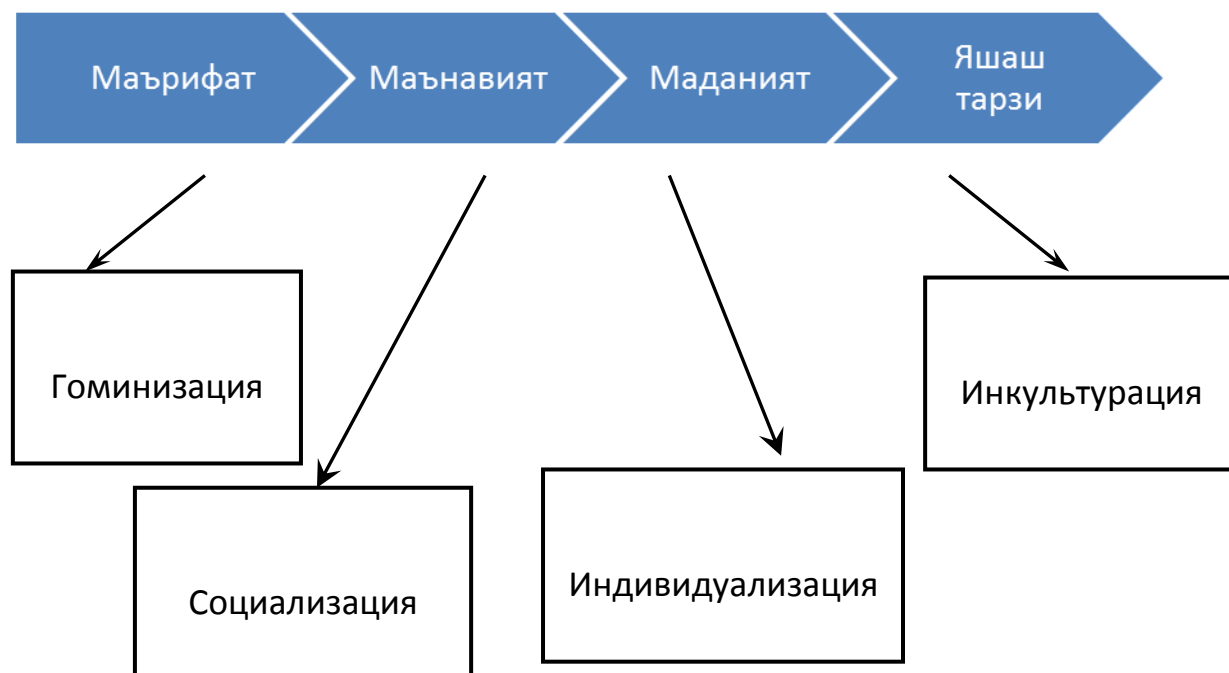
Мавзу: Маданият морфологияси ва типологияси

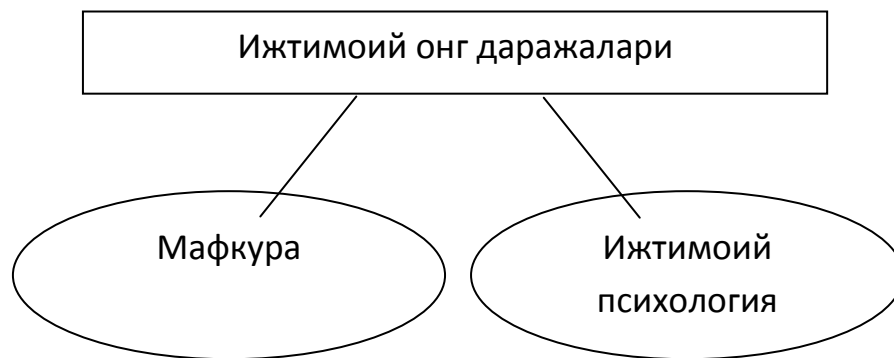
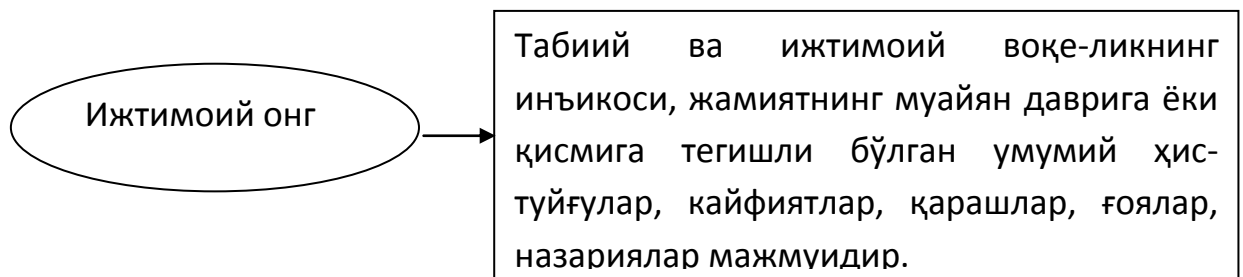
Режа:

1. *Оммавий маданият. Элитар маданият. Субмаданият тушунчалари*
2. *Маданият ва иқтисод, маданият ва сиёсат, маданият ва фан*
3. *Маданиятда ўзгаришлар. Маданиятнинг хилма-хиллиги. Маданий шок.*

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб, ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ”, “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”





5- Семинар

Мавзу: Маданият шаклланишида ижтимоий меъёрлар, ҳуқ-атвор ва ҳаёт тарзининг таъсири

Режа:

1. Маданият шаклланишида ижтимоий меъёрлар, анъаналар, урф-одатлар
2. Турмуш тарзи ва ижтимоий маданиятнинг ўзгариши. Британия ва Европада маданият социологияси.
3. Замонавий жамиятда маданиятнинг ўзига хослиги.

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб,ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар:
“Балиқ скелети”, “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ”,
“ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”

1-ўқув вазифа
Жадвални тўлдиринг

Ижтимоий муносабатларни бошқарувчи сифатида ҳуқуқнинг ютуқлари	Ижтимоий муносабатларни бошқарувчи сифатида ҳуқуқнинг камчиликлари	Ижтимоий муносабатларни бошқарувчи сифатида ахлоқнинг ютуқлари	Ижтимоий муносабатларни бошқарувчи сифатида ахлоқнинг камчиликлари

—

—

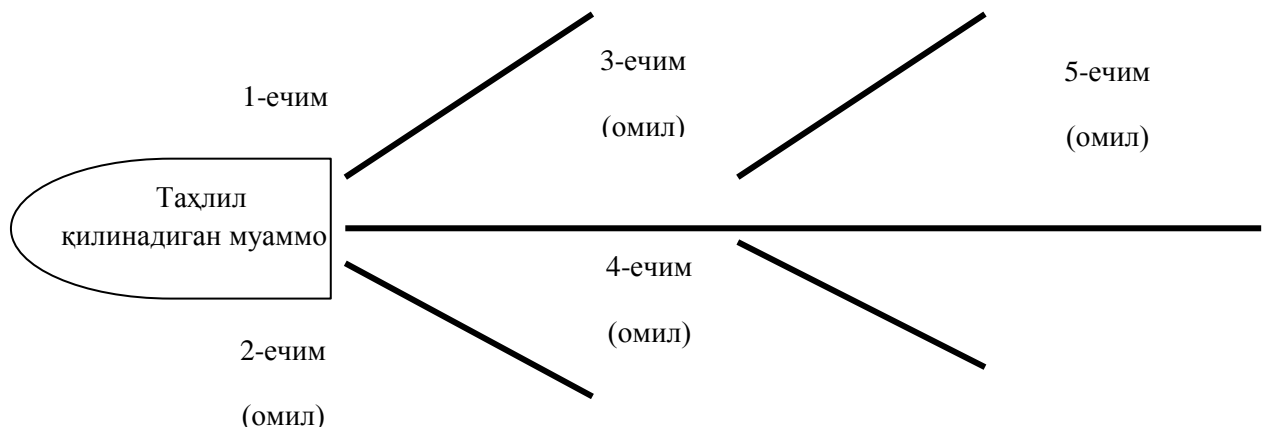
“БАЛИҚ СКЕЛЕТИ” МЕТОДИ

Метод ўқувчи (талаба)ларда мавзу юзасидан муайян масала моҳиятини тасвирлаш ва ечиш қобилиятини шакллантиради. Уни қўллашда ўқувчи (талаба)ларда мантиқий фикрлаш, мавзу моҳиятини ёритувчи таянч тушунча, маълумотларни муайян тизимга келтириш, уларни таҳлил қилиш кўникмалари ривожланади.

Методдан фойдаланиш қуйидагича амалга оширилади:

- 1) ўқитувчи ўқувчи (талаба)ларни методни қўллаш шарти билан таништиради;
- 2) ўқувчи (талаба)лар кичик гуруҳларга бириктирилади;
- 3) гуруҳлар топшириқларни бажаради;
- 4) гуруҳлар ўз ечимларини жамоага тақдим этади;

Ўқувчи (талаба)лар топшириқларни қуйидаги тасвир асосида бажаради:



6-Семинар

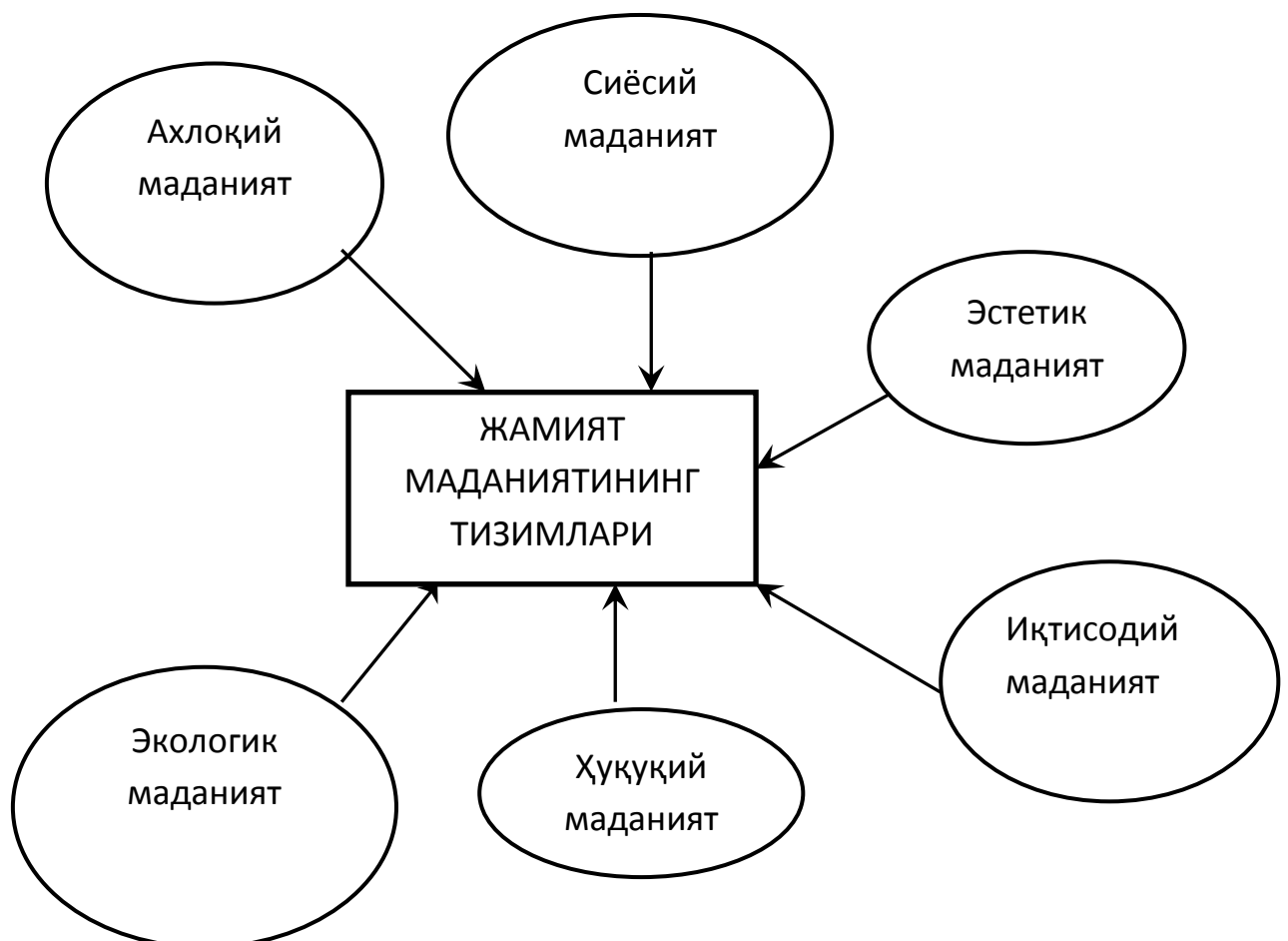
Мавзу: Маросимлар, рамзлар, афсоналар

Режа:

1. Маросимлар ва маросимчилик (ритуализм)
2. Э.Дюркгейм маросимларни турларга ажратиши
3. Маросимларнинг функцияси. Ҳозирги замонда маросимлар ва мослаштириши.
4. Афсоналар ва рамзий белгилар

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб, ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Балиқ скелети”, “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ”, “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”



7-Семинар

Мавзу: Маданият шаклланишида қадриятлар асосий мезон сифатида

Режа:

1. Қадриятлар ва уларнинг ижтимоий аҳамияти
2. Қадриятлар йўқ бўлиши ва тикланиши
3. Миллий қадриятлар умуминсоний қадриятлар
4. Индивидуализм моҳияти

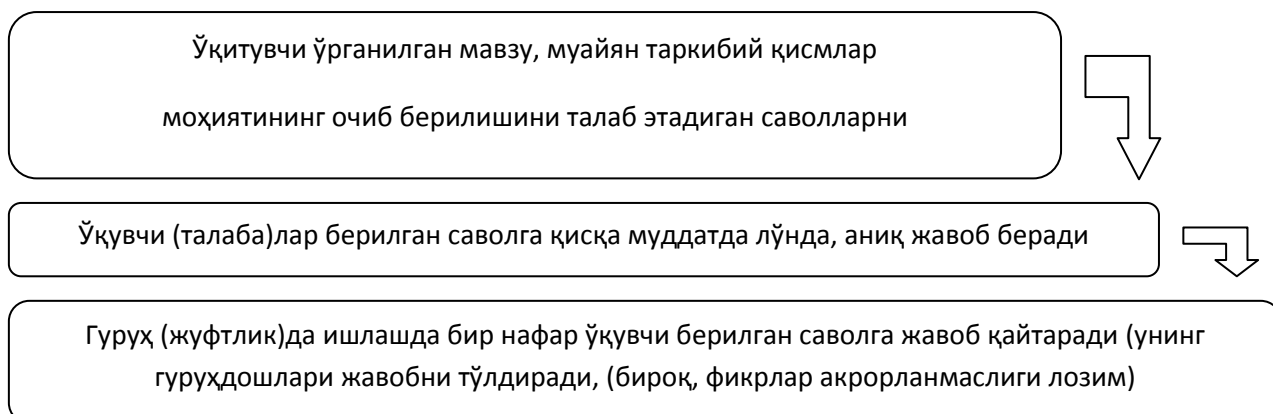
Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб,ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар:
“Блиц-сўров”, “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ”,
“ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”

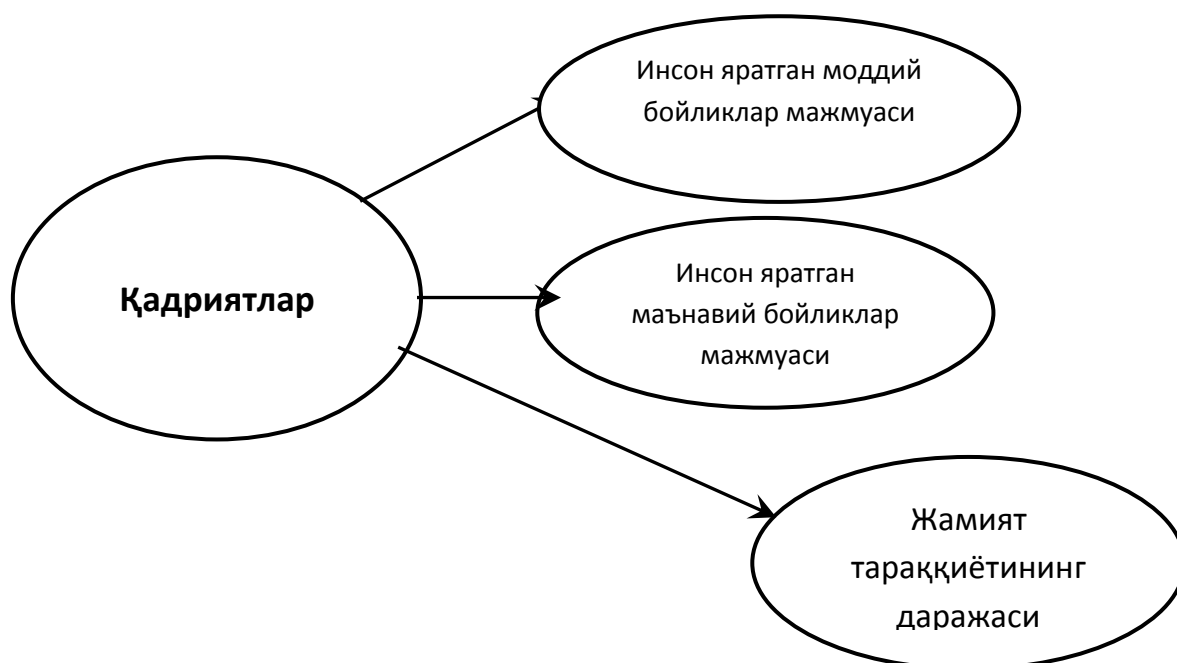
“БЛИЦ-СЎРОВ” МЕТОДИ

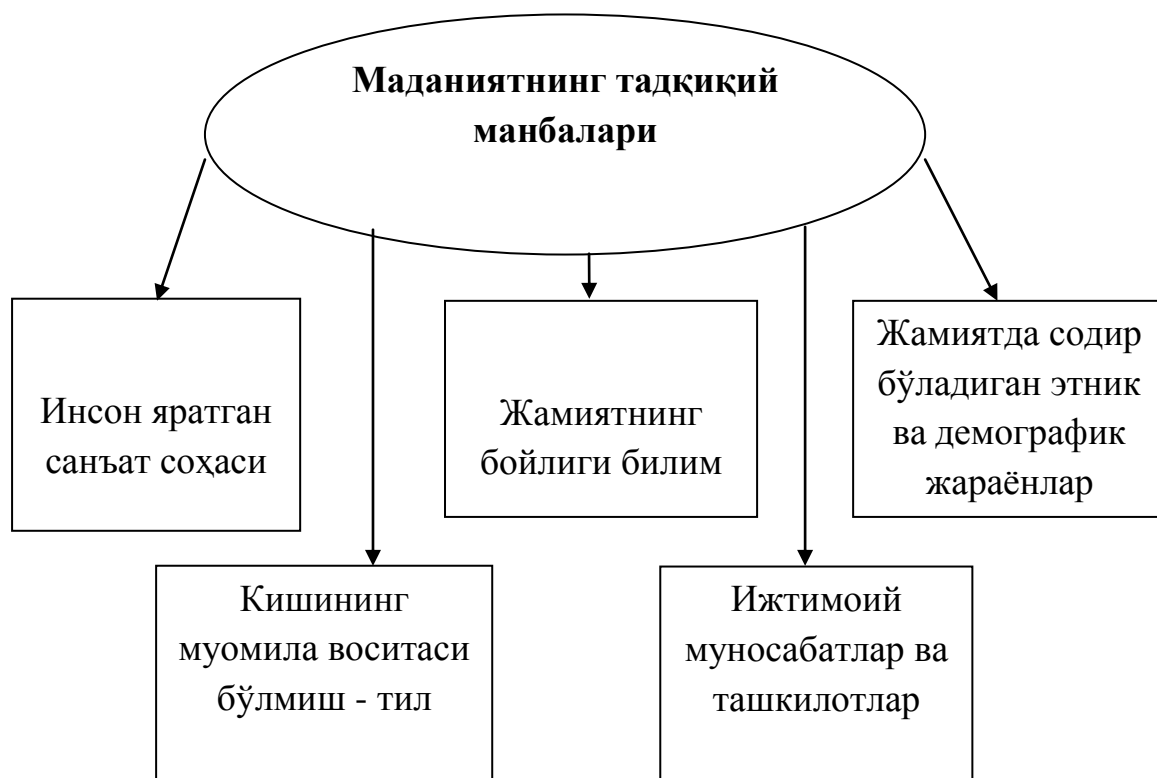
“Блиц-сўров” (инглизча “блиц” – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб қайтариш шакли машғулот тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, ўқувчи (талаба)ларнинг қамраб олиншига кўра белгиланади.

Машғулотларда методни қўллаш қуйидагича кечади:



Методни қўллашда мавзуга доир таянч тушунчалар, асосий ғояларнинг моҳияти ўқувчи (талаба)лар томонидан оғзаки, ёзма ёки тасвир (жадвал, диаграмма) тарзида ёритилиши мумкин.





Б/Б/Б жадвали

№	Мавзу саволлари	Биламан	Билишни истайман	Билиб олдим
1.	Халқаро инсонпарварлик ҳуқуқининг сарчашмалари.			
2.	Халқаро инсонпарварлик ҳуқуқининг моҳияти.			
3.	Инсон ҳуқуқларининг “ўзгармас мағзи” ва нинг Асосий қоидалари.			

Умуминсоний қадриятлар асосидаги Халқаро тизимлар

1.	Халқаро муносабатлар.	13.	Шартномалар.
2.	Икки ва кўп томонлама шартномалар.	14.	БМТ.
3.	Ратификация.	15.	Жахон сиёсати.
4.	Давлатларнинг мажбуриятлари.	16.	Жахон ҳамжамияти.
5.	Ички ва ташқи сиёсат.	17.	Ташқи алоқалар.
6.	Халқаро ҳуқуқ.	18.	Ташқи сиёсат тамойиллари.
7.	Халқаро ҳуқуқ тамойиллари.	19.	Инсонпарварлик.
8.	Мафкуравий омил.	20.	Инсонпарварлик ҳуқуқи.
9.	Умуминсоний қадриятлар	21.	Гуманитар ҳуқуқ.
10.	Халқаро ташкилотлар.	22.	Инсоний манбалар
11.	Шарқ ва Ғарб муносабатлари.	23.	Женева конвенцияси.
12.	Халқаро нуфуз.	24.	Халқаро инсонпарварлик ҳуқуқи.

8-Семинар

Мавзу: Миллат, этнос ва глобаллашув

Режа:

1. Миллат тушунчаси

2. Этник келиб чиқиши ва этник мансублик

3. Глобаллашув жараёнлари. Глобалмаданий ҳамкорлигининг ўзаро ақлоқдорлиги.

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари

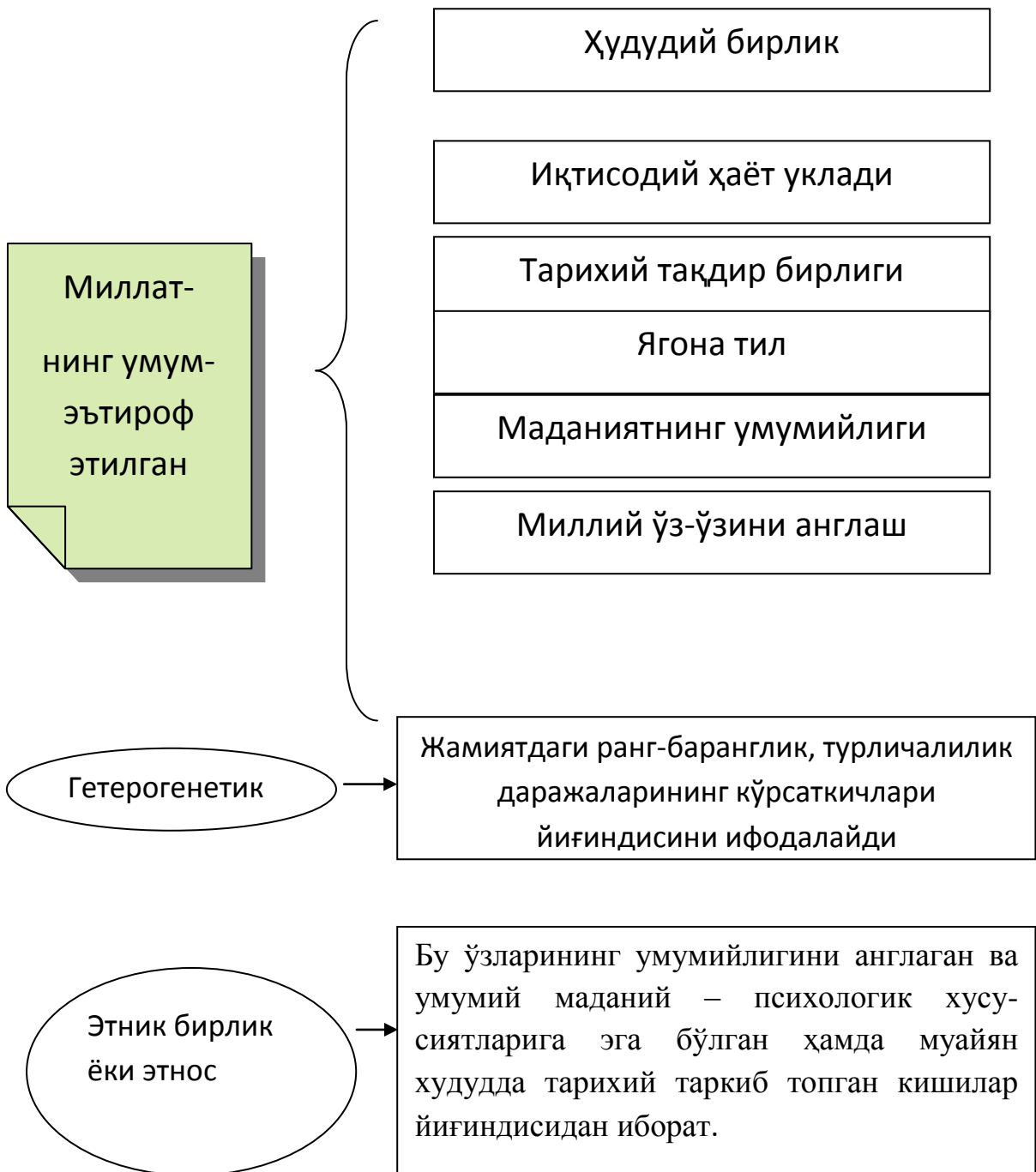
бajarган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб,ҳимоя этадилар.

Семинар машғулотини олиб боришда қўлланиладиган методлар:
 “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ” , “ФСМУ”,
 “Тушунчалар изоҳи”

Ер шари аҳолиси 1 млрд. га тахминан 1820 йилда, 2 млрд.га 1927 йилда (орадан 107 йил ўтгандан кейин), 3 млрд.га 1959 йилда (32 йилдан кейин), 4 млрд.га 1974 йил(14 йилдан кейин), 5 млрд.га 1987 йил(13 йилдан кейин), 6 млрд.га 1999 йил(12 йилдан кейин) етган. XX аср охирига келиб ер шаридаги икки мамлакат аҳолиси Хитой -1.2 млрд ва Ҳиндистон 1 млрд.дан ортиқни ташкил этди. Еттига давлат (АҚШ, Индонезия, Россия, Бразилия, Япония, Нигерия, Покистон)да 100 млн. одам истиқомат қилади.

Аҳолиси нуфуси 80 млн дан ошқ бўлган мамлакатлар (2012 йил)

№	Мамлакатлар	Аҳоли сони	Усиш кўрсаткичи
1	<u>XXP</u>	1 354 790 000	▲ 0,481 %
2	<u>Ҳиндистон</u>	1 227 150 000	▲ 1,312 %
3	<u>Ақш</u>	314 705 000	▲ 0,899 %
4	<u>Индонезия</u>	237 641 326	▲ 1,040 %
5	<u>Бразилия</u>	199 321 000	▲ 1,102 %
6	<u>Покистан</u>	190 291 000	▲ 1,551 %
7	<u>Нигерия</u>	170 123 000	▲ 2,553 %
8	<u>Бангладеш</u>	161 083 000	▲ 1,579 %
9	<u>Россия</u>	143 180 000	▲ 0,013 %
10	<u>Япония</u>	127 368 000	▼ -0,077 %
11	<u>Мексика</u>	114 975 000	▲ 1,086 %
12	<u>Филиппин</u>	103 775 000	▲ 1,873 %
13	<u>Вьетнам</u>	91 519 000	▲ 1,054 %
14	<u>Эфиопия</u>	91 195 000	▲ 3,179 %
15	<u>Миср</u>	83 688 000	▲ 1,922 %
16	<u>Германия</u>	81 305 000	▼ -0,200 %



9-Семинар

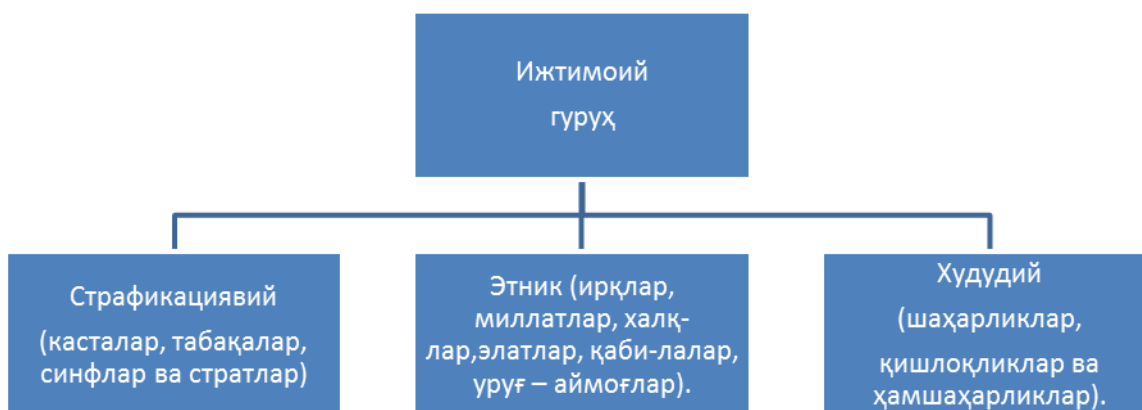
Мавзу : Маданият ва социал тузилишлар

Режа:

1. *Ижтимоий тузилиш ва маданият*
2. *Жамиятдаги турли синфларнинг маданиятининг узига хослиги*
3. *Ижтимоий тенгсизлик маданий феномен сифатида*

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб,ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ” , “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”



Статусларга бўлиниш

Белгиланган
(туғма)

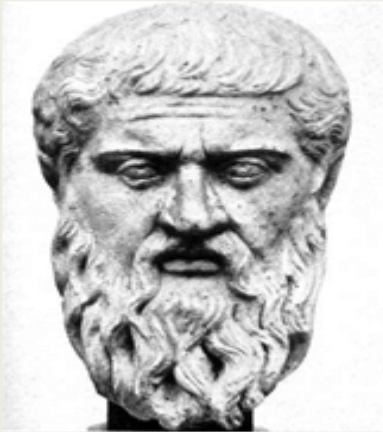
Эришилган
(эга бўлган)

Белгиланган статусни инсон автоматик тарзда қўлга киритади – этник келиб чиқиш, туғилган жойи, жинси ва ҳоказолар.

Эришилган статусга киши умр давомида ўз саъи-ҳаракатлари орқали эга бўлади.

Масалан, студент, умр йўлдош, офицер давлат арбоби ва ҳоказолар.

Платон



Барча фуқаролар куйидаги уч катламлардан бирига мансуб бўладилар:

1) Ҳокимлар. 2) Ҳарбийлар. 3) Моддий неъматларни етиштирувчилар. Платон фикрича ҳокимлар ва ҳарбий катлам хусусий мулкка эга бўлиши мумкин эмас. Чунки, уларнинг фаолияти бевосита жамият хавфсизлигини таъминлашдан иборат бўлади. Хусусий мулк эса уларни бу вазифани бажаришдан чалғитиши мумкин.

Аристотель



Унинг фикрича, ҳар қандай давлатда учта синф мавжуддир:

1. Жуда бойлар
2. Жуда камғаллар
3. Ўрта ҳоллар.

Улардан айнан учинчиси энг маъқулдир. Сабаби, қонунга итоат қиладиган ва солиқларни ўз вақтида тўлайдиганлар ҳам ўрта ҳоллар ҳисобланишади. Бойлар ва камғаллардан кўпроқ жиноятчилар етишиб чиқади.

Фуқароларининг аксариятини ўрта ҳоллар ташкил қилган жамият энг фаровон ва барқарор ҳисобланади.

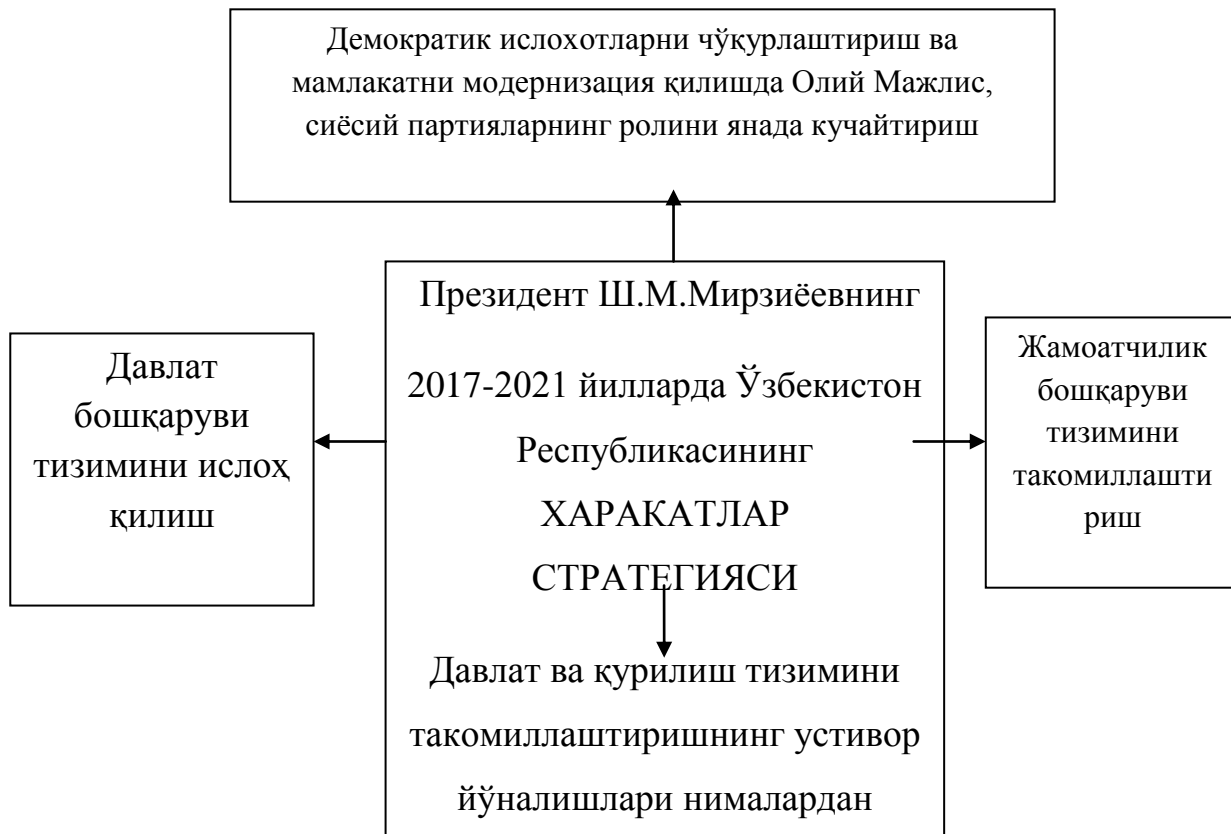
10- Мавзу: Маданият ва ижтимоий ислохотлар

Режа:

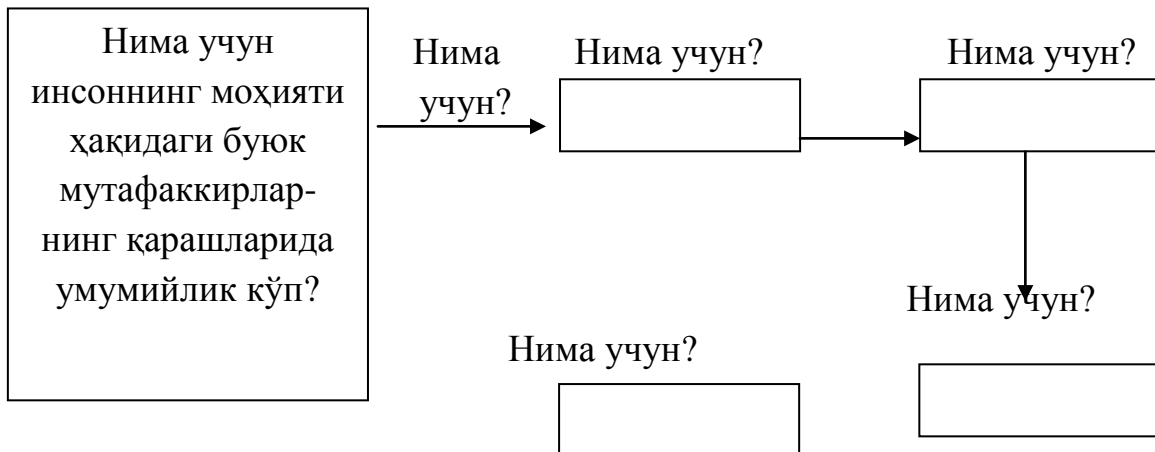
1. *Ижтимоий ислохот ва маданиятларнинг ўзаро муносабати.*
2. *Маданиятнинг ўзаро муносабати ва маданиятнинг ижтимоий ўсиш шароити.*
3. *Индустрия ва шаҳарлашишни маданиятга таъсири*
4. *Техника ва маданиятнинг муштараклиги*

Семинар машғулотини олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб, ҳимоя этадилар.

Семинар машғулотини олиб боришда қўлланиладиган методлар: «Нима учун?» техникаси, «Бумеранг», «Чархпалак», «Венна диаграммаси», «БББ», «ФСМУ», «Тушунчалар изоҳи»



«Нима учун?» техникаси



11-Семинар

Мавзу: Маданият ва Оммавий ахборот воситалари

Режа:

- 1.Замонавий жамият маданиятига ОАВ ларинг таъсири*
- 2. ОАВ , Демократия ва жамоатчилик ҳаёти*
- 3. Медиа ва жамоатчилик соҳаси: расмий ва норасмий жамоатчилик ўртасидаги муносабатлар*

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб,ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ” , “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”

ОАВ ларини баҳолаш жадвали

Ҳатти-ҳаракат	Ижобий оқибатлар	Салбий оқибатлар



Ахборотлаштиришнинг салбий оқибатлари

шахс ва жамиятнинг ахборот хавфсизлиги муаммоси долзарб тус олади.

Тобора мураккаблашиб бораётган ҳисоблаш техникасидан қўрқиш (компьютерофобия)

компьютерда ишлашда электромагнит нурланиш ва одамлар чарчоғининг ортиши;

компьютер вирусларининг зарарли таъсири

ахборотлаштириш жараёнининг ноинсонпарварлашуви

ахборотлаштириш жараёнининг ҳарбийлашуви

ижтимоий онгни манипуляция қилиш

одамлар хулқ-атворида изоляция тенденцияларнинг

кучайиши; ижтимоий ва оилавий алоқаларнинг сусайиши

компьютер ёлғизлиги, янги маънавий-маданий мўлжалларнинг шаклланиши

руҳий касалликлар, реал дунёни виртуал дунёга алмаштиришга ўриниш

12- Семинар

Мавзу: **Жамиятнинг ижтимоий-маданий муаммолари**

Режа:

1. Маданият ва ижтимоий ислохотлар
2. Маданият ва ижтимоий тизим(структура) муаммолари

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу бўйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб,ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ” , “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”

Ижтимоий ислохотларини баҳолаш жадвали

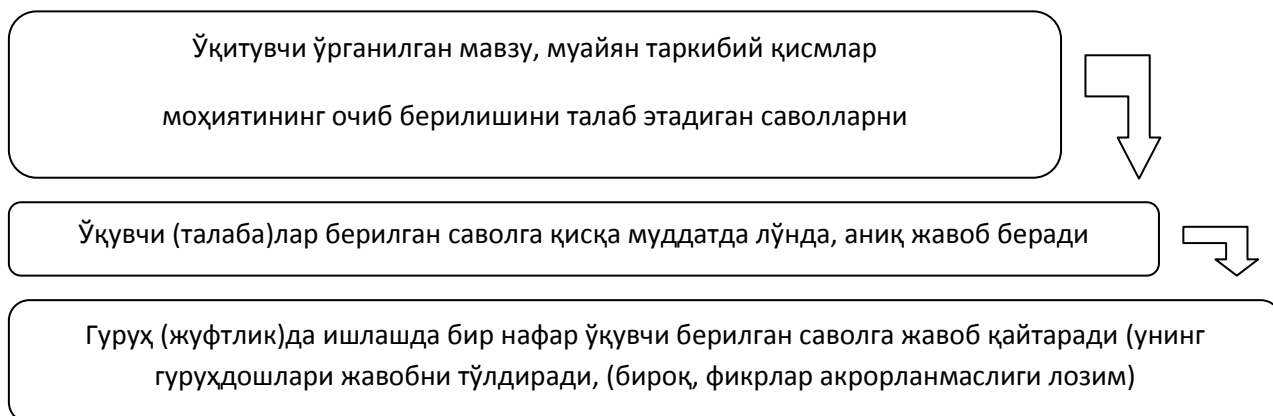
Ҳатти-ҳаракат	Ижобий оқибатлар	Салбий оқибатлар

“БЛИЦ-СЎРОВ” МЕТОДИ

“Блиц-сўров” (инглизча “блиц” – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб

қайтариш шакли машғулот тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, ўқувчи (талаба)ларнинг қамраб олинишига кўра белгиланади.

Машғулотларда методни қўллаш қуйидагича кечади:



13-Семинар

Мавзу: Маданият ва кундалик ҳаёт

Режа:

- 1. Бўш вақт маданияти тушунчаси.*
- 2. Бўш вақт маданияти ва шахс.*
- 3. Маданият ва кундалик ҳаёт тавсифи Девид Инглис ва Л.Г. Ионин талқинида*
- 4. Бўш вақт ёшларнинг субмаданият кўрсаткичи сифатида*

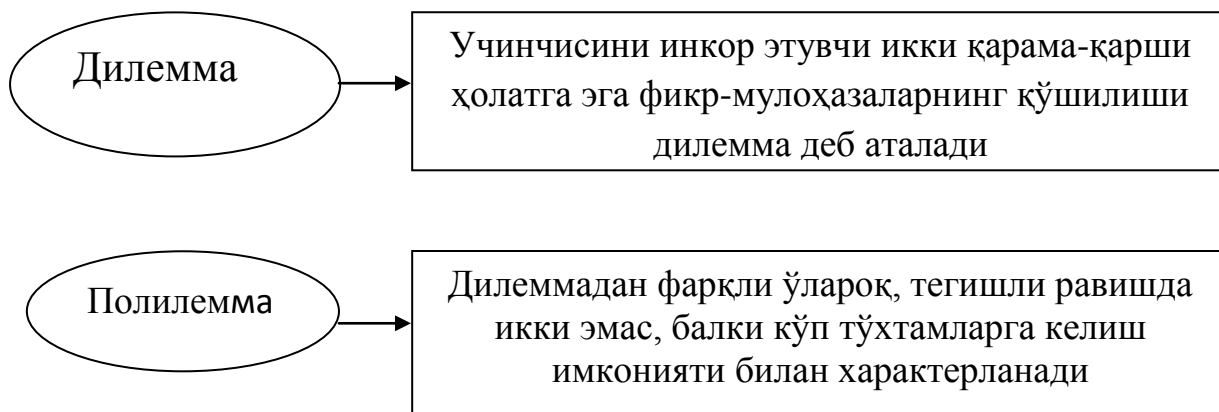
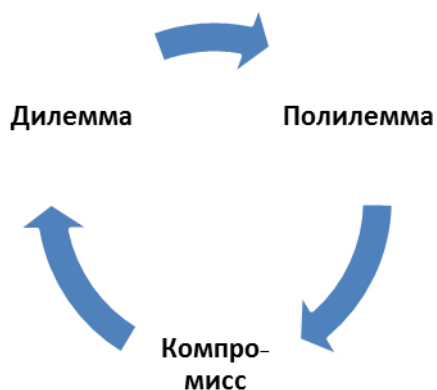
Семинар машғулотини олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб, ҳимоя этадилар.

Семинар машғулотини олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ”, “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”

Концептуал жадвал

Савол: Кундалик ҳаёт нималардан ташкил топиши керак?

... га ёндашувлар, ... тушунчалари	Таклифлар, тоифалар, ажралиб турадиган белгилар ва шу кабилар			



Компро-
мисс

Бу ўзаро ён бериш асосида мурасага келишдир

МОЖАРО

бу ўзаро таъсирдаги субъектларнинг манфаатлари, тутган йўллари, фикрлари ёки қарашларининг тўқнашувидир. Ҳар қандай можаро замирида муайян вазият ётади.

ИНСОНИЙЛИК

бу одамларга ҳурмат, улар фаровонлиги тўғрисида қайғуриш, меҳр-оқибат, эзгулик, шафқатлиликдир.

Шафқатсизлик

одамлар ёки ҳайвонларга ёвуз ниятларни кўзлаб, ўта қаттиққўллик, бераҳмлик, аёвсизлик билан муносабатда бўлиш, ҳатти-ҳаракат содир этиш, муомала қилиш ва азоб беришдир.

14-мавзу: Глобаллашувнинг маданий жихатлари

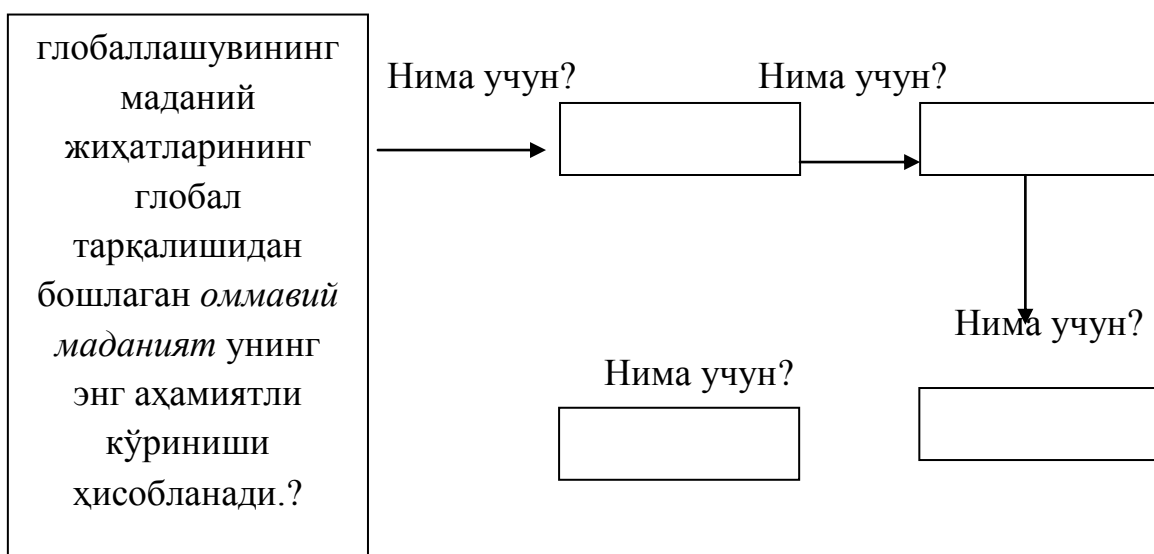
Режа:

1. Бергер маданий глобаллашувни ҳаракатга келтирувчи асосий кучлари ҳақида
2. Маданий глобаллашув ва маданий локализация
3. "Альтернатив глобаллашувлар"

Семинар машғулоти олиб бориш тартиби: Талабалардан ихтиёрий равишда кичик гуруҳлар шакллантирилади, мавзу буйича асосий тушунчаларни жавдал ва схемалари шакллантирилади. Талабалар ўзлари бажарган амалларини индивидуал ёки гуруҳий тарзда изоҳлаб, ҳимоя этадилар.

Семинар машғулоти олиб боришда қўлланиладиган методлар: “Нима учун?”, “Бумеранг”, “Чархпалак”, “Венна диаграммаси”, “БББ”, “ФСМУ”, “Тушунчалар изоҳи”

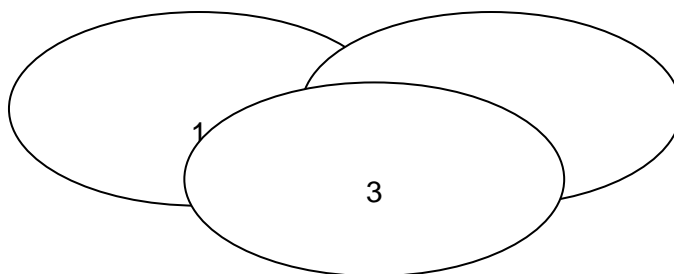
«Нима учун?» техникаси



“ВЕНН ДИАГРАММАСИ” СТРАТЕГИЯСИ

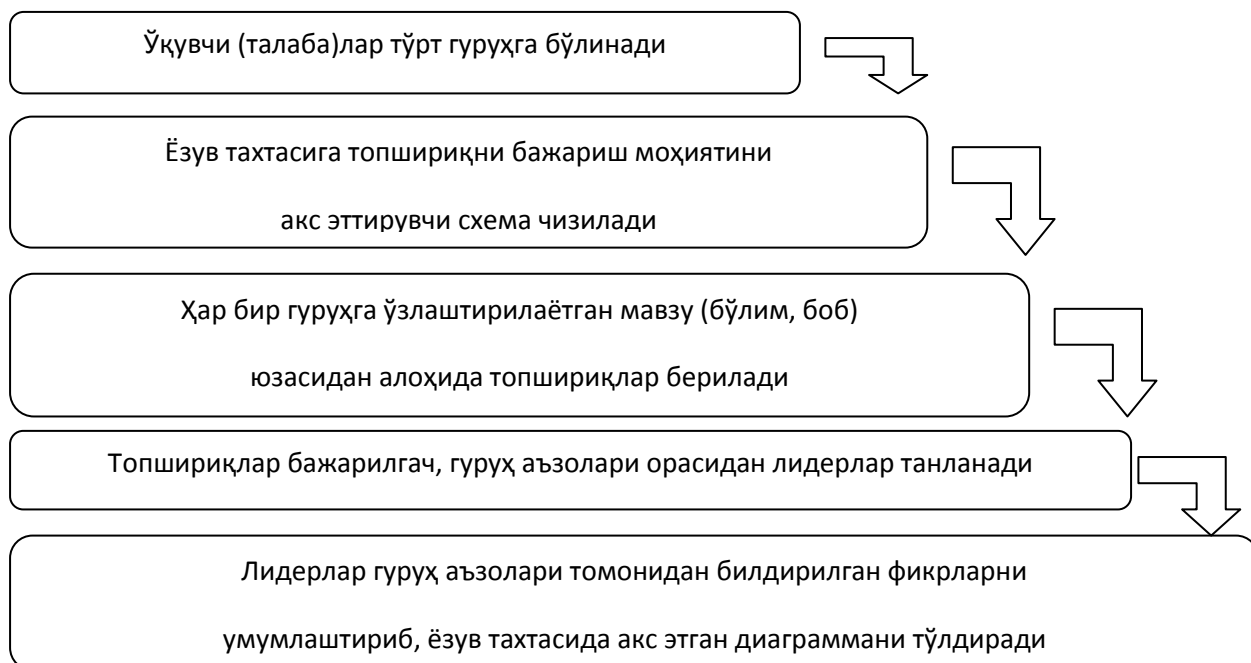
Стратегия ўқувчи (талаба)ларда мавзуга нисбатан таҳлилий ёндашув, айрим қисмлар негизида мавзунинг умумий моҳиятини ўзлаштириш (синтезлаш) кўникмаларини ҳосил қилишга йўналтирилади. У кичик гуруҳларни шакллантириш асосида аниқ схема бўйича амалга оширилади.

Ёзув тахтаси ўзаро тенг тўрт бўлакка ажратилади ва ҳар бир бўлакка қуйидаги схема чизилади:



Стратегия ўқувчи (талаба)лар томонидан ўзлаштирилган ўзаро яқин назарий билим, маълумот ёки далилларни қиёсий таҳлил этишга ёрдам беради. Ундан муайян бўлим ёки боблар бўйича яқуний дарсларни ташкил этишда фойдаланиш янада самаралидир.

Уни қўллаш босқичлари қуйидагилардан иборат:



ТЕСТ ТОПШИРИҚЛАРИ

1. “Маданият” ва “цивилизация” атамалари бир-бирлари билан боғлиқ ҳолатда илк бор қайси давлатда ўрганила бошланди?

- А) Франция
- Б) Германия
- С) Англия
- Д) Россия

2. Қайси асрларда “культура” (“маданият”) ҳодисасининг замонавий кўриниши вужудга кела бошланди?

- А) XVI-XVII асрларда
- Б) XIX аср охири XX аср бошларида
- С) XVI аср бошларида
- Д) XVII-XIX асрларда

3. Лотин тилидан олинган “культура” сўзининг асл маъносини аниқланг?

- А) Маҳорат
- Б) Ерга ишлов бериш
- С) Буюклик белгиси
- Д) Маъсулиятлилик

4. Социал меъёрлар жамиятдаги кишилар ўртасида қандай хусусиятларни шакллантиришга кўмаклаштиради?

- А) Бадиий образда киришишни
- Б) Ахлоқий ва эстетик хусусиятларни
- С) Маданий фарқланиш хусусиятлари
- Д) Оилавий муносабарлар хусусиятларини

5. Қуйдаги жавоблардан қайси бири жамиятдаги индивиднинг ижтимоийлашуви натижасида ижтимоий ҳулқ-атворининг ҳаракатлантирувчи кучи ҳисобланади?

- А) Таълим жараёни
- Б) Жамиятнинг ҳуқуқий нормалар
- С) Жамиятнинг ижтимоий меъёри
- Д) Жамиятнинг диний ҳаёти

6. Француз олими Мишел де Сертонинг тавсифи бўйича маданиятли инсон – бу

- А) Ўз-ўзини англаган одам
- Б) Ҳуқуқий ва турли мажбуриятларни бажара олиши керак
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаган одам

Д) ҳаёт давомида муайян меъёр воситаларини қўллай олган одам

7. Рационаллик атамасига тўғри тариф берилган жавобни белгиланг?

А) Маълум бир муаммо ҳал қилиш борасида оқилона йўлни танлай олиш борасидаги ғоя

Б) Жамиятдаги шахснинг позициялари шараф ёки нуфуз борасидан мустаҳкамлаш

С) Жамиятда ўз ўрнини англаш

Д) ҳаёт давомида муайян меъёр воситаларини қўллаш

8. Ўзгариш, қайта қуриш маъноларини англатадиган атамани белгиланг?

А) Статус

Б) Реформация

С) Маданий ўзгариш

Д) Социал мобиллик

9. Қуйидаги жараёнлардан қайси бири жамиятдаги социал қатламлар учун ўзига хос маданият шаклларига таъсир этиши мумкин?

А) Саноатлашув ва шаҳарлашув

Б) Маданиятлар тўқнашуви

С) Жамиятда ўз ўрнини англаш

Д) Вестернизация

10. Маданий ўзгаришлар борасидаги тушунчалар қачондан бошлаб кучая бошлади?

А) XVI-XVII асрлардан бошлаб

Б) XIX аср охири XX аср бошларидан бошлаб

С) XVI аср бошларида

Д) XX асрнинг иккинчи ярмидан бошлаб

11. Маданият сўзи арабчадан таржима қилганда қандай маънони англатади?

А) Шаҳарсозлик

Б) Ўқимишли

С) Шаҳарлик

Д) Маърифатли

12. Латин тилидан олинган культура сўзининг асл маъносини аниқланг?

А) Махорат

Б) Ерга ишлов бериш

С) Буюклик белгиси

Д) Маъсулятлилиқ

13. Ижтимоий нормалар жамиятдаги кишилар ўртасида қандай хусусиятларни шакллантиришга кўмаклаширади?

А) Бадиий образда киришишни

- *Б) этик ва эстетик хусусиятларни
- С) Маданий фарқланиш хусусиятлари
- Д) Оилавий муносабатлар хусусиятларини

14. Қуйдаги жавоблардан қайси бири жамиятдаги индивиднинг ижтимоийлашуви натижасида ижтимоий хулқ-атворининг харакатлантирувчи кучи хисобланади?

- А) Таълим жараёни
- Б) Жамиятнинг ҳуқуқий нормалар
- С) Жамиятнинг ижтимоий меъёри
- Д) Жамиятнинг диний ҳаёти

15. Француз олими Мишел де Сертонинг тавсифи бўйича маданийлашган одам.....

- А) Ўз-ўзини англаган одам
- Б) Ҳуқуқий ва турли мажбуриятларни бажара олиши керак
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаган одам
- Д) ҳаёт давомида муайян меъёр воситаларини қўллай олган одам

16. “Статус” сўзига берилган таърифни аниқланг?

- А) Жамиятдаги нормаларнинг мақоми
- Б) Жамиятдаги шахснинг позицияси нуфуз ва шараф борасида мустаҳкамланиши
- С) Жамиятдаги шахснинг маданийлашганлик даражаси
- Д) Шахснинг иқтисодий-молиявий имкониятлари йиғиндиси

17. Детерриторилазация сўзининг маданият социологиясида қандай тушунча эканлигини аниқланг?

- А) Маданий ҳодисаларни маълум бир географик доирасида эмас бутун Ер сайёраси бўйлаб ёйилиши таъминлашга қаратилган жараён
- Б) Маданий жараёнларини жамиятда турлича кўринишга эга бўлиши
- С) Маданий жараёнларни маълум географик доирадагина олиб боориш
- Д) Кундалик ҳаётдаги маданиятни мазмуни борасида турли хил ёдашувлари тушуниш ва изохлаш учун ишлатиладиган тушунча

18. Қандайдир мазмунга эга бўган ҳодисаларни биргаликда бажариш ва кишиларнинг эмоционал энергияни оширига хизмат қиладиган жараённи аниқланг?

- А) Нормалар
- Б) Ритуал
- С) Меъёрлар
- Д) Рационаллик.

19. “Ибтидоий тафаккур” асарни муаллифини аниқланг?

- А) Макс Вебер
- Б) Малиновский
- С) Клод Леви Строс
- Д) Роланд Барзес

20. “Афсона ва мазмун: Маданият низомини бузиш” номли аср муаллифини аниқланг?

- А) Макс Вебер
- Б) Малиновский
- С) Клод Леви Строс
- Д) Роланд Барзес

21. Рационаллик атамасига туғри тариф берилган жавобни белгилаг?

- А) Маълум бир муаммо ҳал қилиш борасида оқилона йўлни танлай олиш борасидаги ғоя
- Б) Жамиятдаги шахнинг позициялари шараф ёки нуфуз борасидан мустаҳкамлаш
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаш
- Д) ҳаёт давомида муайян меъёр воситаларини қўллаш

22. Ўзгариш, қайта қуриш маъноларини англатадиган атамани белгиланг?

- А) Мавқе
- Б) Реформация
- С) Маданий ўзгариш
- Д) Социал мобиллик

23. Қуйдаги жараёнлардан қайси бири жамиятдаги ижтимоий қатламлар ўзига хос маданият шаклларига таъсир этиши мумкин?

- А) Саноатлашув ва шаҳарлашув
- Б) Маданиятлар тўқнашуви
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаш
- Д) Вестернизация

24. Маданий ўзгаришлар борасидаги тушунчалар қачондан бошлаб кучая бошлади?

- А) XVI-XVII асрлардан бошлаб
- Б) XIX-охири –XX-бошларидан бошлаб
- С) XVI бошларида
- Д) XX асрнинг иккинчи ярмидан бошлаб

25. Меъёрлари,ўлчамлари билан маданиятни жамиятни барча қатламларида бирдек амал қилиши ҳақидаги тушунча нима деб аталади?

- А) Маданий шок

Б) Маданий унверсиализм

С) Маданий нисбийлик

Д) Моногамия

26. Маълум бир жамият ичида ўзига маданият кўринишларини маълум бир гуруҳлар ўртасида тарқалиши нима деб номланади?

А) Маданий шок

Б) Маданий унверсиализм

С) Субмаданият

Д) Моногамия

27. Француз тилидан таржима қилинганда энг яхши энг сара деган маънони анлатувчи сўзни топинг?

А) Элита

Б) Унверсиал

С) Информ

Д) Моногам

28. Қуйдаги жавоблардан қайси бири психологик ва ижтимоий ҳолат ҳисобланади?

А) Маданий ўзгариш

Б) Унверсиаллик

С) Маданий шок

Д) Моногамия

29. Қандай одамларда маданий шок ҳолати тушиш ҳолати кўп юз беради?

А) Миллий ўзлигини ёқотган кишиларда

Б) Этноцентризм ғояларига берилган одамларда

С) Жамиятнинг юқори қатлами аъзоларида

Д) Жамиятнинг куйи қатлами вакилларида

30. Ҳар бир жамиятнинг маданияти умумий шароитдан келиб чиқиб эришилган деб тушунувчи ва маданият шакллари бошқа маданият шакллари билан ўлчанмаслик ҳақидаги тушунча?

А) Маданий ўзгариш

Б) Маданий бурилиш

С) Маданий нисбийлик

Д) Моногамия

31. Француз тилидан таржима қилинганда энг яхши энг сара деган маънони анлатувчи сўзни топинг?

А) Элита

- Б) Унверсиал
- С) Информ
- Д) Моногам

32. Қуйидаги жавоблардан қайси бири психологик ва ижтимоий ҳолат ҳисобланади?

- А) Маданий ўзгариш
- Б) Унверсиаллик
- С) Маданий шок
- Д) Моногамия

33. Қандай одамларда маданий талваса ҳолати тушиш ҳолати кўп юз беради?

- А) Миллий ўзлигини ёқотган кишиларда
- Б) Этноцентризм ғояларига берилган одамларда
- С) Жамиятнинг юкори қатлами аъзоларида
- Д) Жамиятнинг куйи қатлами вакилларида

34. Ҳар бир жамиятнинг маданияти умумий шароитдан келиб чиқиб эришилган деб тушунувчи ва маданият шакллари бошқа маданият шакллари билан ўлчанмаслик ҳақидаги тушунча?

- А) Маданий ўзгариш
- Б) Маданий бурилиш
- С) Маданий нисбийлик
- Д) Моногамия

35. Рационаллик атамасига туғри тариф берилган жавобни белгилаг?

- А) Маълум бир муаммо ҳал қилиш борасида оқилона йўлни танлай олиш борасидаги ғоя
- Б) Жамиятдаги шахнинг позициялари шараф ёки нуфуз борасидан мустаҳкамлаш
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаш
- Д) ҳаёт давомида муайян меъёр воситаларини қўллаш

36. Ўзгариш, қайта қуриш маъноларини англатадиган атамани белгиланг?

- А) Статус
- Б) Реформация
- С) Маданий ўзгариш
- Д) Социал мобиллик

37. Қуйидаги жараёнлардан қайси бири жамиятдаги ижтимоий қатламлар ўзига хос маданият шаклларида таъсир этиши мумкин?

- А) Саноатлашув ва шаҳарлашув
- Б) Маданиятлар тўқнашуви
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаш

Д) Вестернизация

38. Маданий ўзгаришлар борасидаги тушунчалар қачондан бошлаб кучая бошлади?

А) XVI-XVII асрлардан бошлаб

Б) XIX-охири –XX-бошларидан бошлаб

С) XVI бошларида

Д) XX асрнинг иккинчи ярмидан бошлаб

39. Меъёрлари,ўлчамлари билан маданиятни жамиятни барча қатламларида бирдек амал қилиши ҳақидаги тушунча нима деб аталади?

А) Маданий шок

Б) Маданий универсиализм

С) Маданий нисбийлик

Д) Моногамия

40. Маълум бир жамият ичида ўзига маданият кўринишларини маълум бир гуруҳлар ўртасида тарқалиши нима деб номланади?

А) Маданий шок

Б) Маданий универсиализм

С) Субмаданият

Д) Моногамия

41. Маросимлар доим маъсулик ва сеҳрловчи хусусияларга эга бўлади деб таъкидлаган олим қайси жавобда берилган?

А) Клод Леви Стросс

Б) Эмил Дюргейм

С) Борис Малиновский

Д) Эдвард Лич

42. Маросимлар бажарадиган вазифаламинг турли-туманлигини таҳлил қилиб ўрганган олимни аниқланг?

А) Клод Леви Стросс

Б) Эмил Дюргейм

С) Борис Малиновский

Д) Эдвард Лич

43. Эмил Дюркгейм нимани бир бутун ижтимоий институтларнинг табиати билан боғлиқ, деб билади?

А) Маданиятни

Б) Ритуалларни

С) Динни

Д) Таълимни

44. Маросимлар ва расм-русумлар, Дюркгейм нуқтаи назарича.....?

А) ижтимоий гуруҳ аъзоларининг ўзаро ҳамкорлигини мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга эга

Б) Кишиларнинг тотемга бўлган иззат-ҳурмати ҳақида уларнинг маълум ижтимоий кадриятларга бўлган эҳтироми, иззати туфайлидир

С) доим маюслик ва сеҳрловчи хусусияларга эга бўлади деб

Д) фақат эътиқодлар тўпламидан иборат

45. Дюркгейм қайси жараёндан сўнг диннинг таъсири сусая боради, деб ҳисоблайди?

А) Маданият йўқолса

Б) Ғоялар ва тафаккур категорияларини туғдирса

С) Ижтимоий прогресс ривожланган сари

Д) Диний маросимларга эҳтиёж йўқолса

46. Мадакаскадаги Малагаси қабилаларининг ўзига хос маросимларини ўрганган олимни аниқланг?

А) Клод Леви Стросс

Б) Маурисе Блоч

С) Борис Малиновски

Д) Едувард Лич

47. Қайси олимнинг таъкидлашича ритуалларни тадқиқ этишда уларни ўзига хослигини мазмун жиҳатдан нима учун мўлжаллангалигига қараб баҳо бериш лозим?

А) Клод Леви Стросс

Б) Маурисе Блоч

С) Борис Малиновски

Д) Едувард Лич

48. Қандайдир мазмунга эга бўлган ҳодисаларни биргаликда бажариш ва кишиларнинг эмоционал энергияни оширига хизмат қиладиган жараёни аниқланг?

А) Нормалар

Б) Ритуал

С) Меъёрлар

Д) Рационаллик.

49. “Ибтидоий тафаккур” асарни муаллифини аниқланг?

- А) Макс Вебер
- Б) Малиновский
- С) Клод Льеви Стросс
- Д) Роланд Барзес

50. Австралия аборогенларининг тотемистик эътиқодларини таҳлил қилга олимни аниқланг?

- А) Клод Леви Стросс
- Б)Эмил Дюргейм
- С)Борис Малиновски
- Д)Эдвард Лич

51. Маданий ўзгаришлар борасидаги тушунчалар қачондан бошлаб кучая бошлади?

- А) XVI-XVII асрлардан бошлаб
- Б) XIX-охири –XX-бошларидан бошлаб
- С)XVI бошларида
- Д) XX асрнинг иккинчи ярмидан бошлаб

52. Меъёрлари,ўлчамлари билан маданиятни жамиятни барча қатламларида бирдек амал қилиши ҳақидаги тушунча нима деб аталади?

- А) Маданий шок
- Б) Маданий унверсиализм
- С) Маданий нисбийлик
- Д) Моногамия

53. Маълум бир жамият ичида ўзига маданият кўринишларини маълум бир гуруҳлар ўртасида тарқалиши нима деб номланади?

- А) Маданий шок
- Б) Маданий унверсиализм
- С) Субмаданият
- Д) Моногамия

54. Француз тилидан таржима қилинганда энг яхши энг сара деган маънони аниқлашчи сўзни топинг?

- А) Элита
- Б) Унверсиал
- С) Информ
- Д) Моногам

55. Қуйдаги жавоблардан қайси бири психологик ва ижтимоий ҳолат ҳисобланади?

- А) Маданий ўзгариш
- Б) Унверсиаллик
- С) Маданий шок
- Д) Моногамия

56. Қандай одамларда маданий шок ҳолати тушиш ҳолати кўп юз беради?

- А) Миллий ўзлигини ёқотган кишиларда
- Б) Этноцентризм ғояларига берилган одамларда
- С) Жамиятнинг юкори қатлами аъзоларида
- Д) Жамиятнинг куйи қатлами вакилларида

57. Ҳар бир жамиятнинг маданияти умумий шароитдан келиб чиқиб эришилган деб тушунувчи ва маданият шакллари бошқа маданият шакллари билан ўлчанмаслик ҳақидаги тушунча?

- А) Маданий ўзгариш
- Б) Маданий бурилиш
- С) Маданий нисбийлик
- Д) Моногамия

58. Рационаллик атамасига туғри тариф берилган жавобни белгилаг?

- А) Маълум бир муаммо ҳал қилиш борасида оқилона йўлни танлай олиш борасидаги ғоя
- Б) Жамиятдаги шахнинг позициялари шараф ёки нуфуз борасидан мустаҳкамлаш
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаш
- Д) ҳаёт давомида муайян меъёр воситаларини қўллаш

59. Ўзгариш, қайта қуриш маъноларини англатадиган атамани белгиланг?

- А) Статус
- Б) Реформация
- С) Маданий ўзгариш
- Д) Социал мобиллик

60. Қуйдаги жараёнлардан қайси бири жамиятдаги ижтимоий қатламлар ўзига хос маданият шаклларига таъсир этиши мумкин?

- А) Саноатлашув ва шаҳарлашув
- Б) Маданиятлар тўқнашуви
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаш
- Д) Вестернизация

61. Маълум ҳудудда барқарор яшаб , тарихий таракқиёт давомида ривожланиб , кишиларнинг маънавий-руҳий салоҳият яғоналиги асосида шаклланади. Ушбу тариф юзасидан тўғри жавобни аниқланг?

- А) этнос
- Б) Халқ
- С) Миллат
- Д) Қабила

62. Миллатнинг барқарорлиги ва абадийлигини таъминлашнинг асосий омилини аниқланг?

- А) моддий омиллар муҳим ҳамиятга эга бўлади
- Б) унинг ички маънавий-руҳий салоҳиятидир
- С) ҳарбий қудратнинг мавжудлиги
- Д) миллатаро ҳамкорлик

63. Мутахассисларнинг фикрича ер юзида 3 минга яқин миллат бўлиб инсониятни ўрта ҳисоб билан неча фозини бирлаштиради?

- А) 91%
- Б) 75%
- С) 100%
- Д) 96%

64. Юзи аҳолиси улушининг 75% ини нечта миллат вакиллари ташкил этади?

- А) 27
- Б) 30
- С) 3 Минг
- Д) 100 га яқин

65. Дуёдаги миллатларни нечта йирик гуруҳга бўлиш мумкин?

- А) 9 та
- Б) 7 та
- С) 5 та
- Д) 6 та

66. 10-50 млнгача бўлган бўлган миллатлар қайси қаторда берилган?

- А) Хитойликлар, хиндлар, америкаликлар
- Б) руслар, японлар
- С) инглизлар, французлар, испанларм немис, турклар
- *Д) ўзбеклар, португаллар, поляклар, эфиоплар

67. Биринчи президент И.А.Каримов таъбири билан айтганда глобаллашув бу ...

- А) аввало ҳаёт суръатларининг беқиёс даражада тезлашуви демакдир
- Б) Маданий алманишувлар дебочасидир
- С) Ҳалқаро иқтисодий ҳамкорлик демакдир
- Д) илмий – фалсафий, ҳаётий тушунча сифатида жуда кенг маънони англатишини таъкидлаш лозим

68. “Глобаллашув” атамаси дастлаб ишлатган олимни аниқланг?

- А) “Глобал” журналининг 1967-йилги сониди Инглиз файласуфи Макинтайр ишлатган
- Б) Немис файласуфи Ф. Ницше 1889 йилда Хиндистонда сафаридан сўнг ишлатган
- С) Герберт Спенсер 1896 йилда ўзининг илмий маърузаларида ишлатган
- Д) америкалик олим Телевитнинг 1983-йилда “Гарвард бизнес-ревю” журналида чоп этилган мақоласида тилга олинган

69. Ҳозирги глобаллашув жараёнларининг илк нишонлари қайси асрдан кўрина бошланган?

- А) XV аср
- Б) XIX аср
- С) XX аср
- Д) XVII аср

70. Қайси йиллардан бошлаб глобаллашув ўз ривожланишининг янги босқичига кўтарилди?

- А) 1960 йиллардан бошлаб
- Б) 1970 йиллардан бошлаб
- С) 1980 йиллардан бошлаб
- Д) 1990 йиллардан бошлаб

71. Маданиятни инсониятнинг ижод наъмуналарини мажмуаси деб таъкидлаган олим қайси жавобда берилган?

- А) Роберт Байрестед
- Б) Борис Малиновски
- С) Эдвард Тейлор
- Д) Герберт Спенсер

72. Маданият яқка холда мавжуд бўлмайди. Бу ҳеч қандай индивидуал ходиса эмас деган таъриф нима учун ишлатилади?

- А) Маданият ижтимоийлиги
- Б) Маданиятни ўзгарувчанлиги
- С) Маданиятнинг мунтазамлиги
- Д) Маданиятни мослашувчанлиги

73. Ўзгариш, қайта қуриш маъноларини англатадиган атамани белгиланг?

- А) Статус
- Б) Реформация
- С) Маданий ўзгариш
- Д) Социал мобиллик

74. Меъёрлари,ўлчамлари билан маданиятни жамиятни барча қатламларида бирдек амал қилиши ҳақидаги тушунча нима деб аталади?

- А) Маданий шок
- Б) Маданий унверсиализм
- С) Маданий нисбийлик
- Д) Моногамия

75. Француз тилидан таржима қилинганда энг яхши энг сара деган маънони анлатувчи сўзни топинг?

- А) Элита
- Б) Унверсиал
- С) Информ
- Д) Моногам

76. Ҳар бир жамиятнинг маданияти умумий шароитдан келиб чиқиб эришилган деб тушунувчи ва маданият шакллари бошқа маданият шакллари билан ўлчанмаслик ҳақидаги тушунча?

- А) Маданий ўзгариш
- Б) Маданий бурилиш
- С) Маданий нисбийлик
- Д) Моногамия

77. Маълум бир жамият ичида ўзига маданият кўринишларини маълум бир гуруҳлар ўртасида тарқалиши нима деб номланади?

- А) Маданий шок
- Б) Маданий унверсиализм
- С) Субмаданият
- Д) Моногамия

78. “ Ибтидоий маданият” китоби муаллифини аниқланг?

- А) Роберт Байрестед
- Б) Борис Малиновски
- С) Эдвард Тейлор
- Д) Герберт Спенсер

79. Ёввойилик, Варваризм ва Цивилизация- бу уч универсал ривожланиш босқичларини таклиф этган антрополог олимни аниқланг?

- А) Роберт Байрестед
- Б) Борис Малиновски
- С) Эдвард Тейлор
- Д) Герберт Спенсер

80. Эдвард Тейлорнинг схемасига кўра рассомчилик ва куллочиликнинг юзага келиши маданият ривожланишининг қайси босқичида пайдо бўлган?

- А) Ўрта ёввойилик
- Б) Сўнгги ёввойилик
- С) Илк варваризм
- Д) Ўрта варваризм

81. Маданий ўзгаришлар борасидаги тушунчалар қачондан бошлаб кучая бошлади?

- А) XVI-XVII асрлардан бошлаб
- Б) XIX-охири –XX-бошларидан бошлаб
- С) XVI бошларида
- Д) XX асрнинг иккинчи ярмидан бошлаб

82. Меъёрлари,ўлчамлари билан маданиятни жамиятни барча қатламларида бирдек амал қилиши ҳақидаги тушунча нима деб аталади?

- А) Маданий шок
- Б) Маданий унверсиализм
- С) Маданий нисбийлик
- Д) Моногамия

83. Маълум бир жамият ичида ўзига маданият кўринишларини маълум бир гуруҳлар ўртасида тарқалиши нима деб номланади?

- А) Маданий шок
- Б) Маданий унверсиализм
- С) Субмаданият
- Д) Моногамия

84. Француз тилидан таржима қилинганда энг яхши энг сара деган маънони анлатувчи сўзни топинг?

- А) Элита
- Б) Унверсиал
- С) Информ
- Д) Моногам

85. Қуйдаги жавоблардан қайси бири психологик ва ижтимоий ҳолат ҳисобланади?

- А) Маданий ўзгариш
- Б) Унверсиаллик
- С) Маданий шок
- Д) Моногамия

86. Қандай одамларда маданий шок ҳолати тушиш ҳолати кўп юз беради?

- А) Миллий ўзлигини ёқотган кишиларда
- Б) Этноцентризм ғояларига берилган одамларда
- С) Жамиятнинг юқори қатлами аъзоларида
- Д) Жамиятнинг куйи қатлами вакилларида

87. Ҳар бир жамиятнинг маданияти умумий шароитдан келиб чиқиб эришилган деб тушунувчи ва маданият шакллари бошқа маданият шакллари билан ўлчанмаслик ҳақидаги тушунча?

- А) Маданий ўзгариш
- Б) Маданий бурилиш
- С) Маданий нисбийлик
- Д) Моногамия

88. Рационаллик атамасига туғри тариф берилган жавобни белгилаг?

- А) Маълум бир муаммо ҳал қилиш борасида оқилона йўлни танлай олиш борасидаги ғоя
- Б) Жамиятдаги шахнинг позициялари шараф ёки нуфуз борасидан мустаҳкамлаш
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаш
- Д) ҳаёт давомида муайян меъёр воситаларини қўллаш

89. Ўзгариш, қайта қуриш маъноларини англатадиган атамани белгиланг?

- А) Статус
- Б) Реформация
- С) Маданий ўзгариш
- Д) Социал мобиллик

90. Қуйдаги жараёнлардан қайси бири жамиятдаги ижтимоий қатламлар ўзига хос маданият шаклларида таъсир этиши мумкин?

- А) Саноатлашув ва шаҳарлашув
- Б) Маданиятлар тўқнашуви
- С) Жамиятда ўз-ўрнини англаш
- Д) Вестернизация

91. Жамиятдаги боғланишларни тушунишимизга ёрдам берадиган муҳим концепция бу.....?

- А) ижтимоий структура концепциясидир
- Б) Фукаролик жамияти концепсияси
- С) Синфсиз жамият концепсияси
- Д) Статус ва маданият концепсияси

92. Жамиятдаги ижтимоий кучларнинг ўзаро алоқадорлиги орқали ўзгариб боровчан тизимлар системаси кандай номланади?

- А) ижтимоий структура
- Б) Фукаролик жамияти
- С) Синфлар
- Д) Статус

93. Ижтимоий қатламлар, гуруҳлар ўртасидаги ўзаро муносабатлар, меҳнат тақсимооти, ижтимоий институтлар характери билан белгиланадиган ижтимоий тизим таркибий қисмлари ўртасидаги турғун алоқалар тармоғидир. Юқоридаги таъриф қайси атамага тегишли?

- А) ижтимоий структура
- Б) Фукаролик жамияти
- С) Синфлар
- Д) Статус

94. Жамиятдаги мавжуд тенгсизлик муаммоларига ва тенгсизлик вазиятига илк бор қачондан эътибор берилди бошланди?

- А) XVI асрдан
- Б) XVII асрдан
- С) XVIII асрдан
- Д) XIX асрдан

95. Қуйдаги XVIII асрда яшаган олимлардан қай бири таълимотининг асоси ижтимоий тенгсизлик ва уни бартараф этиш йўллари тўғрисидаги масала эди?

- А) Еммануел Кант
- Б) Анри сен Симон
- С) Шарл Монтаскуе
- Д) Жан Жак Руссо

96. Қайси олимнинг фикрича тенгсизлик элементлари давлат пайдо бўлганидан сўнг янада ошди. Давлат пайдо бўлганидан сўнг, бойлар ва камбағаллар ўртасидаги тенгсизликка амалдорлар ва тобе бўлган кишилар ўртасидаги тенгсизлик келиб чиқди. ?

- А) Еммануел Кант

- Б) Анри сен Симон
- С) Шарл Монтаскуе
- Д) Жан Жак Руссо

97. Геллап жамоатчилик фикрини ўрганиш институти қайси мамлакатда фаолият кўрсатади?

- А) Германия
- Б) Франция
- С) АҚШ
- Д) Норвегия

98. Структура тушунчасининг мазмуни бу ...

- А) Асосий элементларнинг алоқаси ва тартибли жойлашуви
- Б) Ҳодиса ва предметларнинг моҳияти
- С) Гуруҳларнинг ўзаро муносабати
- Д) Категория ва тушунчаларнинг ишлаб чиқилганлиги

99. Француз тилидан таржима қилинганда энг яхши энг сара деган маънони англатувчи сўзни топинг?

- А) Элита
- Б) Унверсиал
- С) Информ
- Д) Моногам

100. Қуйдаги жавоблардан қайси бири психологик ва ижтимоий ҳолат ҳисобланади?

- А) Маданий ўзгариш
- Б) Универсиаллик
- С) Маданий шок
- Д) Моногамия

ИЗОҲЛИ ЛУҒАТ (ГЛОССАРИЙ)

Маданиятшунослик - маданият тўғрисидаги фан бўлиб, маданият тарихи ва маданият назариясидан иборат.

Маданият – “Маданий” “шаҳарлик” деган маъноларни билдиради. Кейинчалик “Маърифатли бўлиш”, “Тарбияли”, “Билимли бўлиш” маъноларида ишлатилган.

Маданият– узок тарихий тараққиёт жараёнида инсоният томонидан яратилган моддий ва маънавий бойликлар, асори-атикалар йиғиндиси.

Маърифат – билиш, таниш, яъни билим демакдир.

Менталитет– инсоннинг ижтимоий-иқтисодий маданий дунёқараши.

Маънавий мерос– Қадим замонлардан бери аجدодларимиздан бизгача етиб келган маънавий бойликлар-сиёсий, фалсавий, ҳуқуқий ва диний қарашлар, ахлоқ-одоб меъёрлари, илм-фан ютуқлари, тарихий, бадиий ва санъат асарлари мажмуидир.

Иқтисод - мулоқот, гаплашиш, келишиш, савдолашиш, икки томонга тўғри келадиган умумий нархни, рақамни, хулосани топиш демакдир.

Анъаналар – жамият ҳаёти турли соҳаларининг моддий ва маънавий фаолият шакллари, кишилар ўртасидаги алоқалар ва муносабатларнинг авлоддан-авлодга ўтиши, аجدодлар ҳаёти белгилари ва хусусиятларининг такрорланиш тарзи, дунёда анъаналар ва урф-одатларга эга бўлмаган миллат ёки элат йўқ.

Ватан – кишиларнинг яшаб турган, уларнинг авлод ва аجدодлари туғилиб ўсган жойи, ҳудуди, ижтимоий муҳити, мамлакати.

Ватанпарварлик – кишининг ўзи, туғилиб ўсган, камол топган жой, замин, ўлкага бўлган меҳр-муҳаббатини, муносабатларини ифода этадиган ижтимоий ва маънавий-ахлоқий ҳиссиётлари, фазилатларидир.

Ислом - сўзи арабча бўлиб, «худога ўзини топшириш», «итоат», «бўйсунуш» маъносини англатади.

Маънавият - инсонни жамики бошқа мавжудотлардан ажратувчи ижтимоий ходиса.

Маърифат - билим ва маданиятнинг қўшма мазмуни бўлиб, маориф эса ана шу мазмунни ёйиш кураш, воситасидир.

Мерос - инсониятнинг ҳар бир тарихий босқичда яшаган авлодлари томонидан яратилган ва кейинги авлодга етиб келган барча моддий ва маънавий бойликлар мажмуидир.

Миллат - «миллат» сўзи «ўзак», «туб моҳият», «негиз» деган маънони билдиради.

Миллий ғоя - миллатнинг ўтмиши, бугуни, истиқболи, манфаат ва мақсадини ифодаловчи ижтимоий ғоя.

Миллий қариятлар - миллий мафқуранинг тарбиявий элементи.

Миллий мафқура - ўзликимизни, муқаддас анъаналаримизни англаш туйғуларини, халқимизни кўп асрлар давомида шаклланган эзгу орзуларини, жамиятимиз олдига қўйилган олий мақсад ва олий ғоядир.

Миллий маънавият - муайян элат, миллатга, унинг аждодларига хос бўлган ғоят қимматли маънавий бойликлардир.

Миллий тарбия - у ёки бу миллатни, элатни ташкил этувчи кишиларни миллий маданиятини мерос, қадриятларни, урф-одатларни, анъаналарни ўзлаштиришдаги фаолиятни ривожлантиришдир, у миллий онг ва миллий ўзликни англашнинг субъектидир.

Сиёсат - юнонча сўз бўлиб, мазмуни давлат ёки жамоат ишларини англатади. Сиёсат - катта ижтимоий гуруҳлар, миллатлар, давлатлар ички ва ташқи муносабатлари соҳасидаги фаолиятни англатади.

Тасаввуф - суфийлик инсонни ўргатар экан, аввало, кишининг кўнглига, динига таянади, кўнгилни, қалбни тарбиялашга, кўнгил кишисини вояга етказиш ва интилишдир.

Темур тузуклари - Амир Темур томонидан давлатнинг ривожланиши учун ва давлатнинг тараққиёти учун айтилган фикр мулоҳазалар.

Умуминсоний маънавият - бутун инсониятга жаҳон халқларига тегишли бўлган маънавий-ахлоқий бойликлардир.

Ғоя - муайян фикр, мақсад сари етакловчи куч.

Қадриятлар– борлиқ ва жамият, нарсалар, воқеалар, ходисалар, инсон хаёти, моддий ва маънавий бойликларнинг аҳамиятини кўрсатиш учун кўлланиладиган тушунча.

Қуббатул ислом – Бухоро шаҳри. Ислом динининг гумбази.

Қуръони Карим- Ислом динининг муқаддас китоби.

Апостоллар – Ҳаворойлар. Исо пайғамбарнинг шогирдлари.

Артемида ибодатхонаси – Дунёнинг етти мўъжизаларидан бири Эфес шаҳрида қурилган.

Байт ул-Ҳикмат – “Донишмандлар уйи”. Бағдоддаги академия.

Барокко– Европа меъморчилиги услуби.

Бобил минораси – дунёнинг етти мўъжизасидан бири баландлиги 90 м.

Буддавийлик – Мил.авв. VI асрда Ҳиндистонда пайдо бўлган дин.

Геоцентрик ғоя– коинот марказида доира шаклида ҳаракатсиз Ер туради.

Геродот – (эр. авв. 490-430.) Юнон тарихчиси. “Тарих фанинг отаси” ҳисобланади.

Гуманизм – инсонпарвалик.

Зевс – Юнонларнинг энг муқаддас бош худоси.

Маҳобхорат, Рамайна– Қадимги Ҳиндистондаги ҳалқ оғзаки ижоди.

Иконаграфия – Ўрта асрларда авлиёларни ёғоч тахталарда тасвирлаш.

Илми нужум – Астрономия фани.

Исо Масих – Христианлик динининг пайғамбари. (1-33 йиллар).

Католик черкови– Христианлик динидаги оқим. Маркази Ватикан.

Колизей амфитеатри – Милоднинг 1 асрида Римда қурилган. Гладиаторлик жанглари ўтказилган.

Леонардо да Винчи (1452-1519 йй.) – Италиядаги уйғониш даври маданиятининг энг буюк арбоби. Олим, муҳандис, етук рассом.

Литургия –Черков куйи.

Маъмун академияси – Хоразмда ташкил этилган академия.

Микелаежело Буанаротти (1475-1564 йй.) – Буюк рассом, хайкалтарош, ҳарбий муҳандис, шоир.

Миср эҳромлари– Қадимги Миср давлатида подшо-фираъвнларга аталиб қурилган мақбаралар, қабрлар, иншоотлар.

Модернизм– Янги санъат.

“Олтин мерос” – Хайрия жамғармаси 1996 йилда ташкил этилган.

Рақоно– рассомчиликдаги услуб. Бу услуб ўзининг енгиллиги тўғри чизиқларнинг симметрияси йўқлиги билан характерланади.

Расадхона – обсерватория. Осмон жисмларини кузатадиган илмий даргоҳ.

Ренессанс – Уйғониш даври.

Реформация – Ўзгариш, қайта қуриш маъноларини англатади.

Робер де Сарбон– Франциядаги Сарбонна университетининг асосчиси.(1257 й.)

Сукрот, Платон, Аристотель – Юнон фалсафасининг юксак намоёндалари.(эр. авв. V-IV асрлар).

Фидий – Юнон ҳайкалтароши. Зевс, Афина, Промехос ҳайкалларини муаллифи.

Фобизм – Санъат йўналишидаги янги оқим бўлиб, предмет нарсаларнинг ажабтовур, ёрқин кўринишда акс эттиришни ифодалайди.

Хатготлар – Китоб кўчирувчи ҳуснихат эгалари.

Хуанхэ - Сарик дарё. Марказий Хитой тоғларидан Тинч океанига қуйиладиган дарё.

Шумерлар– Қадимги Мессопатамия давлатида яшаб ўтган қабила. Эр. Авв. 3 мингинчи йиллар.

Эллада– Қадимги Юнонистоннинг номи.

АДАБИЁТЛАР РЎЙЎАТИ

1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга қураимиз. – Тошкент: Ўзбекистон нашриёти, 2017
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Тошкент: Ўзбекистон нашриёти, 2017
3. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. –Тошкент: Ўзбекистон нашриёти, 2017
4. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. – Тошкент: Ўзбекистон нашриёти, 2017
5. Каримов И.А. асарлар. 1-21–жилд. – Тошкент:Ўзбекистон, 1996-2013.
6. Каримов И.А. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2009.
7. Каримов И.А. Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 80 б.
8. Каримов И.А. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг БМТ Бош Ассамблеясининг Саммити минг йиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган олий даражадаги ялпи мажлисидаги нутқи. Хорижий ижтимоий-сиёсий доиралар вакилларининг муносабатлари ва шарҳлари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 184 б.
9. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010. – 56 б.
- 10.Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. – Тошкент: Ўзбекистон, 2011.
- 17.Tony Bennett, Mike Savage,Elizabeth Silva, Alan Warde,Modesto Gayo-Cal and David Wright. Culture, Class, Distinction/ Published in the USA and Canada by Routledge. - New York, London, 2008.

18. The Blackwell companion to the sociology of culture / edited by Mark D. Jacobs and Nancy Weiss Hanrahan. - UK Copyright, Designs, and Patents Act, 2005.
19. M. Bekmurodov, N. Yusupova. Madaniyat sotsiologiyasi. - T.: Nishon-Nashr, 2010.
20. Умаров Э. Культурология. – Тошкент, 2006.
21. Аширов А., Атаджанов Ш. Этнология: Ўқув қўлланма. – Тошкент, 2007.
22. Аширов А. Ўзбек халқининг қадимий эътиқод ва маросимлари. – Тошкент, 2007.
23. Буддизм: история и культура. – М.: Наука, 1989
24. Джаббаров И., Дресвянская Г. Духи, святые, боги Средней Азии. – Ташкент, Узбекистан, 1993
25. Жабборов И. Ўзбек халқ этнографияси. - Т.: Ўқитувчи, 1994.
26. Ўролов А., Хожихонов М. Темурийлар маънавияти ва маданияти. – Т: Суғдиёна, 1996.
27. Вебер М. Избранные произведения. - М.: Прогресс, 1990.
28. Галкин А.А., Красин Ю.А. Культура толерантности перед вызовами глобализации // Ж. Социологические исследования, №8, 2003
29. Леви-Стросс К. Первобытное мышление. – М.: Республика, 1994
30. Мамажонов М. Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда маданий мероснинг аҳамияти // Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари. 2002. - № 1.
31. Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ. Исследования в области мифопоэтического. – М.: Прогресс-Культура, 1995
32. Соколов В.М. Толерантность: состояние и тенденции // Ж. Социологические исследования, №8, 2003
33. Тейлор Э. Первобытная культура. - М., 1999
34. Терин Д.Ф. Категория цивилизации и основная дихотомия социальной теории // Ж. Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены, №1, 2004
35. Щюц А. Структура повседневного мышления // Ж. Социологические исследования, 1986, .№ 1

36. Арапов А. История и культура // Общественное мнение. Права человека. 1998. №4.
37. Пугаченкова Г. Будущее начинается вчера // Общественное мнение. Права человека. 1998. №4.
38. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. – М.: Мысль, 1993
39. Alexander, J. C. Watergate as democratic ritual. In *The Meanings of Social Life*. - New York: Oxford University Press, 2003.
40. Davis, S. Shopping. In R. Maxwell (ed.), *Culture Works*. - Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001.
41. Lareau, A. *Unequal Childhoods*. - Berkeley: University of California Press, 2003.
42. Maltz-Douglas, F. *The Starr Report Disrobed*. - New York: Columbia University Press, 2000.
43. Maxwell, C. *Pro-Life Activists in America*. New York: Cambridge University Press, 2002.

Интернет сайтлари:

11. <http://socioworld.narod.ru>
12. <http://www.soc.pu.ru:8101/publications/vestnik>
13. <http://www.nir.ru/socio/scipubl/socjour.htm>
14. <http://www.nir.ru/socio/scipubl/nauchn.htm>
15. <http://socium.fom-discurs.ru>